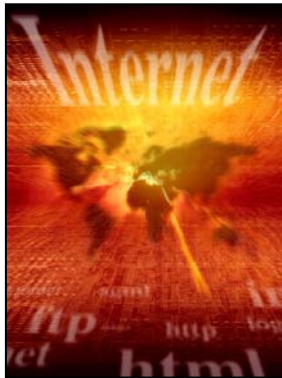
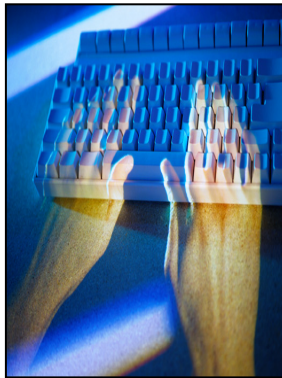

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTO

VUOSIKERTOMUS 2005

27.06.2006

Sisältö

1. **Tietosuojavaltuutetun katsaus 2005**
2. **Tietosuojan vuosi 2005**
 - 2.1 **Ennaltaehkäisevä toiminta**
 - 2.1.1 Sidosryhmäyhteistyö
 - 2.1.2 Yleisohjaus
 - 2.1.3 Koulutustoiminta
 - 2.1.4 Tiedotustoiminta/viestintä
 - 2.1.5 Lainsäädännön ja hallinnon kehittäminen
 - 2.1.6. Ennakkovalvonta
 - 2.1.7 Tietopalvelu
 - 2.2. **Oikeusturvapalvelut ja ratkaisutoiminta**
 - 2.2.1 Vireille tulleiden asioiden käsittely
 - 2.2.2 Syyttäjille ja tuomioistuimille annetut lausunnot
 - 2.3 **Tarkastustoiminta**
 - 2.4 **Kansainvälinen toiminta**
3. **Tietosuojavaltuutetun toimiston resurssit ja toiminta-ajatus**
 - 3.1 Henkilöstö ja talous
 - 3.2 Kustannusten ja henkilötyövuosien jakaantuminen
 - 3.3 Toiminta-ajatus ja arvot
 - 3.4 Yhteystiedot
4. **Oikeusministeriön valtion talousarvioasetuksen 66 i §:n mukainen kannanotto**
5. **Tietosuojaa koskevia ratkaisuja ja kannanottoja v. 2005**
6. **Tietosuojalautakunnan vuosi 2005**
 - 6.1. Lautakunnan tehtävät ja kokoonpano
 - 6.2 Katsaus vuoden 2005 toimintaan
7. **Dataombudsmannens översikt 2005**

LIITTEET

Liite 1	Yleisohjausaineisto
Liite 2	Tilastotietoja käsitellyistä ja vireillesaatetuista asioista
Liite 3	Annetut lausunnot lainsäädäntöhankkeista
Liite 4	Osallistuminen työryhmiin

1. TIETOSUOJAVALTUUTETUN KATSAUS 2005

Tietosuojavaltuutetun toimiston 18:sta toimintavuonna jatkettiin edelleen hallitusohjelmaan kuuluvan tietoyhteiskuntaohjelman toteuttamista.

Kansalaisen asemaa muuttuvassa tietoyhteiskunnassa voidaan kuvata nelikentän avulla. Sen osina ovat perusoikeudet, teknologia, oikeustiede ja yhteiskunnallinen muutos (tietoyhteiskunta). On opittu huomaamaan lisääntyvässä määrin, että lähes jokainen tietojärjestelmätarkaisu on samalla myös kansalaisten perusoikeuksia koskeva toimenpide. Teknologian kehitystä kuvaa toimintavuonna kiivaana käyty keskustelu nykyjään jopa ilman omaa virtalähdettään toimivasta radiotaajuuksiin perustuvasta RFID-teknologiasta, josta käytettiin jopa nimitystä ”pöly”, sillä parhaimmillaan tai pahimmillaan se on lähes silmälle näkymätöntä, mutta sen avulla pystytään kansalaista silti tehokkaasti seuraamaan ja valvomaan. Tämä teknologia on jo maassammekin käytössä lähinnä logistiikan tarpeita palvelemissa, mutta samalla sitä ollaan tuomassa kansalaisille myönnettäviin passeihin. Onneksi tässäkin työssä on osattu ottaa huomioon sen kansalaisille, mutta samalla koko järjestelmälle aiheuttamat tietosuoja- ja tietoturvariskit.

Tietoyhteiskunnassa tiedon ja tiedonkäsittelyn rooli, merkitys ja luonne ovat muuttuneet. Yhä useammin tiedonkäsittely on osattu ymmärtää osana kunkin perusprosessin toteuttamista. Tietosuoja ja -turva on alettu ymmärtää integroida prosesseihin. Samalla kuitenkin on myös nähty, että tieto on myös pääomaa, jota pitää suojata, hallinnoida ja jonka käsittelyä pitää johtaa. Esimerkiksi yhä useampi Vahtin (valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmä) ohje alkaa sanoin: ”Tämä ohje on tarkoitettu organisaatioiden ylimmälle johdolle, ...” Tietosuojavaltuutetun laillisuusvalvonnan suorittamista tukeekin se, että myös sisäisen ja ulkoisen tarkastuksen funktio on alkanut kiinnostua tietojenkäsittelystä ja tietosuojasta. Olen toimintavuoden aikana esittänyt myös ajatuksen erityisten tietotilinpäätösten laatimisesta. Esitykseni ajatuksena on ollut, että organisaatiot yhä paremmin tunnistaisivat omat tietovarantonsa, suunnittelisivat niiden käsittelyn henkilötietolain avulla, suojaisivat niiden käyttöä ja avoimesti arvioisivat omaa tilannettaan. Tietojeni mukaan ainakin Sisäministeriö oli ottamassa tällaisen toiminnon käyttöönsä.

Liikenne- ja viestintäministeriön toimesta käynnistettiin ns. LUOTI-projekti. Tuon projektin, johon osallistuvat sekä julkisen että yksityisen sektorin toimijoita, ajatusmalli on mielenkiintoinen. Maamme väestörakenne johtaa työssä olevan väestön nopeaan eläköitymiseen ja ilmeisesti huoltosuhteen merkittävään muuttumiseen. Tämän johdosta on katsottu tarpeelliseksi lisätä voimakkaasti tietotekniikan hyväksikäyttöä. Panostukset siihen voivat kuitenkin valua hukkaan, elleivät kansalaiset ja organisaatiot tunne luottamusta teknologiaan ja sen avulla tuotettuihin palveluihin. Keinona tuon luottamuksen saavuttamiseksi on oppia huolehtimaan tietosuojasta ja tietoturvasta. Uskallan sanoa, että tietosuojasta on tullut menestystekijä ja se on ikään kuin tullut yhteiskunnan toimintojen reuna-alueilta niiden keskiöön.

Todellisuus on toistaiseksi kuitenkin toisenlainen; kun vuonna 1998 yksityistä ja julkista sektoria koskeneiden kansalaisten tekemien valitusten suhde oli 1:1,17 oli tuo suhdeluku

vuonna 2005 jo 1:1,74, eli yhtä julkista sektoria koskevaa valitusta kohden tuli meille vireille jo lähes kaksi yksityistä sektoria koskenutta valitusta. Absoluuttiset luvut osoittavat, ettei tämän suhteen muutoksen syynä ole niinkään julkisen sektorin tilanteen kohentuminen, vaan valitusten kappalemäärä olekaan huomattavasti lisääntynyt, kuin yksityisellä sektorilla tapahtunut tilanteen huonontuminen. Syitä kehitykseen on haettava siitä, että viranomais toimintaan liittyvästä henkilötietojen käsittelystä on yleensä Perustuslain 10 §:n mukaisesti säädetty lailla, kuten myös itse toiminnan substanssistakin. Erityisesti on mainittava se keskitetty ohjaustoiminta, jota eri viranomaiset ja viranomaisorganisaatiot ovat harjoittaneet. Osin tästä ohjaustoiminnasta, kuten eräistä muistakin tarpeista johtuen valtionhallinto päätti keskittää IT-toimintojaan ValtIT –nimisen (TIME) projektin myötä. Vastaava hanke käynnistettiin KuntaIT –nimellä myös kuntapuolelle. Viranomaisorganisaatiot eivät myöskään juuri tee sellaisia ”koitetaan kepillä jäätä” toimenpiteitä, joista on merkkejä yksityissektorilla. Lain noudattamisen traditiolla on tietysti vaikutuksensa silläkin.

Identiteettivarkaudet eivät toistaiseksi ole muodostuneet sellaisiksi erityisen yleisiksi ongelmiksi maassamme kuten eräissä muissa maissa. Lisääntynyt etäasiointi varsinkin internetin yli tuotettuja tai mobiilisti käytettäviä palveluita käytettäessä on lisännyt merkkejä sanotun ongelman olemassaolosta Suomessakin. Tästä syystä toimistomme julkaisi toimintavuoden aikana paljon aiheeseen ja muihin sitä sivuaviin ilmiöihin liittyviä, kansalaisille suunnattuja ohjeita.

Kansalaisten aseman parantamiseksi osana tietoyhteiskuntaohjelman toteuttamista tehtiin mm. ehdotus, että tietosuojavaltuutettu alkaisi toimia eräänlaisena kotisivustojen sisältöä analysoivana eettisenä asiamiehenä. Aika näyttää, katsooko yhteiskunta tällaisen toiminnan tarpeelliseksi. Käsitykseni on, että tietosuojan ja internetin aiheuttamien ongelmien yhteensovittamisessa olemme onnistuneet suhteellisen hyvin. Loppuvuodesta kuntaliitto julkaisi uudet internet-tiedottamista koskevat ohjeensa ja lähetti ne tiedoksi kunnille. Kansalaisten valmiuksia tietoyhteiskunnan kansalaistaitoja vaativissa ympäristöissä pyrittiin parantamaan mm. järjestämällä kansainvälistäkin huomiota osakseen saanut kansallinen tietoturvallisuuskampanja ja –päivä. Kuitenkin oma huoleni henkilötietolakiin perustuen on tämän kansalaiskasvatuksen ohella ollut saada rekisterinpitäjät huomaamaan ja toteuttamaan velvoitteensa. Kaikkea vastuuta turvallisuudesta tietoyhteiskunnasta ei tietysti pidä eikä voida säilyttää kansalaisten harteille.

Tietoturvallisuus

Tietoturvallisuusajattelussa oli käynnissä havaintojeni mukaan voimakas ajattelumallien muutos. Yhä useammin tietoturvallisuus on opittu ymmärtämään valikoimana keinoja huolehtia palvelu- ja muiden prosessien oikeudellisesta laadusta. Sitä ei siis enää onneksi mielletä vain teknologiseksi toiminnaksi, vaan toiminnaksi, johon kuuluvat johtamisen, koulutuksen ja suunnittelun keinot. Tietoturvallisuus nähdään aina erottamattomana osana perusprosesseja, joiden laadusta viimekädessä organisaatioiden ylin johto on vastuussa. Tietoturvallisuus suojaaa siis myös oikeuksien toteutumista. Siltikään maassamme ei toistaiseksi ole yleistä tietoturvallisuuslakia, vaan velvoitteet, joista tietoturvallisuuden kokonaisuus johdetaan, on siroteltuna useisiin eri lakeihin, joista tärkeimmät lienevät henkilötietolaki (32 §) ja julkisuuslaki (18 §). Toimintavuoden aikana oli edelleen suuri ilo huomata, että toimistomme asiantuntijoita käytettiin tuomaan tietosuojaosaamista eri työryhmiin ja vapaamuotoisempiinkin yhteistoiminnan muotoihin.

Viestintä

Viestinnän luottamuksellisuus on perustuslain 10 §:n nojalla eräs yksityiselämän suojaa nauttiva oikeutemme. Se jaetaan yleisesti viestinnän sisällön suojaan ja viestinnän tunnistamistietojen suojaan, jonka ei ole katsottu mm. perustuslakivaliokunnan tulkintojen mukaan nauttivan yhtä suurta suojaa kuin varsinainen viestinnän sisältö nauttii. Viestinnän luottamuksellisuuden valvonta kuuluu maassamme Viestintäviraston toimialaan. Koska viestinnälliset järjestelmät ovat pääsääntöisesti myös henkilötiedollisia järjestelmiä, on niiden laillisuusvalvonnassa myös tietosuojavaltuutetulla osansa. Tietosuojavaltuutetun toimisto valvoo myös sähköisten suoramarkkinointisäännösten, paikkatietojen käsittelyn edellyttämän suostumusedellytyksen ja luettelosäännösten noudattamista. Toimistomme lainvalvontavastuuseen kuuluu myös käyttäjien erityisten tiedonsaantioikeuksien toteutuminen. Lisäksi tietosuojavaltuutettu antaa tarvittaessa lausuntojaan syyttäjille ja tuomioistuimille. Näiden lausuntojen kokonaismäärä pysyikin korkealla tasolla toimintavuoden aikana.

Lausuntomenettelyllä pyritään saamaan edellä mainittujen tahojen käyttöön yksityisyyden suojan kannalta korkean tason asiantuntemus ja samalla pyritään yhtenäistämään oikeuskäytäntöä. Voidaan kuitenkin havaita, että viestinnän luottamuksellisuuden ja henkilötietojen lainvastaisen käsittelyn rangaistusasteikot eivät ole oikein tasapainossa. Olisikin syytä pohtia henkilörekisteririkosten rangaistusasteikon koventamista. Samalla olemme pohtineet identiteettivarkauksien kriminalisointia koskevan aloitteen tekemistä.

Suomessa on saatu kotimainen roskaposti pidetyksi kansainvälisesti vertailtuna melko hyvin kurissa, ja siten, että operaattoreiden kautta välitetyn roskapostin määrän arvioitiin huomattavasti laskeneen. Toimintavuoden aikana isoksi ongelmaksi muodostui kuitenkin sähköisen viestinnän tietosuojalain 26 §:n tulkinta tai nähdäkseni oikeammin se tapa, jolla tietosuojalainsäädäntöä tulkittiin ja sovellettiin. Sanotun lainkohdan mukaan myyjä, joka oli saanut kaupanteon yhteydessä asiakkaan sähköisten viestintävälineiden osoitteen, sai tuota osoitetta käyttää omien samaa tai samankaltaista tuotetta tai palvelua koskevien markkinointiviestien lähettämiseen ilman rekisteröidyn ennakollista suostumusta, joka muutoin on pääsääntö. Miten siis määriteltiin tuo vaadittu "samankaltaisuus" – edustivatko kännykkään tilatut puhelinnumerot ja Jopen vitsit vaadittua samankaltaisuutta - ja toisaalta, mikä oli suoramarkkinoinnin ja asiakassuhdeviestinnän välinen ero.

Nähdäkseni tilanteet, joihin jouduimme puuttumaan, osoittivat, etteivät toimijat olleet osanneet arvioida toimintaansa kokonaisuutena, vaan asiaa arvioitiin menemällä suoraan pykälän tai momentin tulkintaan. Kuitenkin useimmiten asioissa näytti olevan paremminkin kysymys siitä, etteivät valituksia vireille saattaneet rekisteröidyt edes tienneet olevansa asiakassuhteessa markkinointiviestejä lähettäneisiin yrityksiin. Ongelman juuret olivat usein siis paljon syvemmällä.

Liikenne- ja viestintäministeriön yhteydessä kokoontuneen sähköisen viestinnän tietosuojalain seurantaryhmä pohti paljon ko. lain 13 §:n uudistamista. Tuo lainkohta on niin sanottu väärinkäytöspykälä, jonka tulkintakiistat kiertyivät sen pohdintaan, saavatko työnantajat väärinkäytösten ehkäisemiseksi lukea työntekijöiden sähköposteja ja mitä oikein väärinkäytöksillä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Tätä oikeutta vaadittiin, vaikka asiasta on tarkat säädökset Työelämän tietosuojalaissa. Meidän toimistomme pyrki vaikuttamaan siten, että kaikki työryhmän osapuolet olisivat ymmärtäneet tietojärjestelmien

suunnittelun ja suojauksen merkityksen jo vaiheessa, jolloin ei vielä edes ole siirrytty varsinaiseen viestintään.

Kolmas ongelma-alue lähinnä markkinoihin liittyvistä taloudellisista intresseistä johtuen oli luetteloliiketoiminta. Teimme kesällä selvityksen, joka osoitti, etteivät operaattorit tiedottaneet läheskään riittävästi ja täsmällisesti tilaajille näiden oikeuksista ja niistä luettelo- ja hakemistopalveluista, joihin tilaajien tietoja liitettiin.

Viestintäalan kysymyksissä toimistomme teki tiivistä yhteistyötä Viestintäviraston, Kuluttajaviraston ja Liikenne- ja viestintäministeriön kanssa. Sen lisäksi iloksemme FiCom ry:n yhteydessä toimiva viestintäalan TERTTU-niminen tietosuojaryhmä aktivoitui monessakin suhteessa. Tällä hetkellä työn alla on edelleen jo toimintavuoden aikana alkanut työ telelaskujen erittelyä koskevassa asiassa. Ongelmana siinä työssä on tunnistaa ja rajata telelaskuihin ulottuva viestinnän luottamuksellisuus puhelinten maksuvälineominaisuuksista.

Kansainvälinen toiminta

Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on huolehtia toimialaansa kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Sitä toimintavuoden aikana olikin poikkeuksellisen paljon. Avainsanoja kansainvälisissä yhteyksissä olivat mm; perustuslaki, puitepäätökset, saatavuusperiaate ja Haagin-ohjelma, pakkotallennus ja laajentuminen.

Eri Euroopan Unionin jäsenvaltioissa pohdittiin EU:n perussopimuksen, ”perustuslain” hyväksymistä tai hylkäämistä. Tietosuojan kannalta tuo ehdotus oli hyvin tärkeä, sillä ns. Nizzan vuoden 2000 julistusta noudattaen unionin perussopimukseen liittyivät artikkelit 7 ja 8, joissa yksityisyyden suoja ja henkilötietojen suoja määriteltiin eurooppalaisiksi perusoikeuksiksi. Tämä sopimus olisi ehkä tuonut ratkaisun niihin kiistoihin, joita unionin piirissä käytiin I-pilarin ja III-pilarin soveltamisalojen osalta. Lähinnä terrorismin vastaisen taistelun instrumenttina henkilötietojen käsittelyn merkitystä korostettiin sekä EU:n sisäisessä toiminnassa että lähinnä USA:n vaatimusten johdosta. Oikeusasioden komissaari Frattinin mukaan EU tarvitsee III-pilarin tietosuojaperiaatteita.

Näissä keskusteluissa, koskivatpa ne sitten lentomatikustajien tietojen siirtoa Yhdysvaltoihin, biometria passeja, Schengenin toisen sukupolven tietojärjestelmää (SIS II), teletunnistetietojen pakkotallennusta, yleiseurooppalaista viisumitietokantaa ja siihen liittyviä biometriatunnisteita jne. erityisesti tietosuojadirektiivin 29 artiklan mukainen työryhmä oli hyvin aktiivinen. Omissa kannanotoissaan se korosti erityisesti valittavien keinojen saavutettavien etujen ja haittojen välistä tarpeellista suhteellisuutta ja tarvetta entistä paremmin analysoida ehdotettujen toimenpiteiden laatua ja vaikutuksia sekä tietoturvallisuudelle asetettuja haasteita.

Tuolta pohjalta asioita tarkasteltuaan työryhmä suhtautui erityisen pidättyväisesti mm. teletunnistetietojen pakkotallennukseen sekä biometrinen tunnistaminen käyttöön. Pakkotallennus, jota myös Liikenne- ja viestintäministeriö vastusti, hyväksyttiin sittemmin komission päätöksellä. Oikeudellisen instrumentin valinnasta käytiin ankaraa eurooppalaista kiistaa; jos perusteena olisi käytetty III-pilarin puitepäätöstä tehdyn aloitteen mukaisesti, ei asian käsittelyyn olisi tarvinnut kytkeä Euroopan Parlamenttia. Onneksi asiassa päädyttiin kuitenkin sähköisen viestinnän alalla annettavaan direktiiviin ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin muuttamiseen. Valituksi tuli siis I-pilarin

mukainen instrumentti. Tosin tämäkin ratkaisu on edelleen ainakin joltakin osiltaan kiistanalainen. Internetlinkki WP29:n kannanottoihin on löydettävissä toimistomme kotisivuilta www.tietosuojafi.fi (kansainvälinen yhteistyö)

EU:n laajennuttua kymmenellä uudella jäsenvaltiolla, komissio valmistautui tähän suorittamalla Schengenin sopimuksen nojalla vanhojen jäsenmaiden tietosuojan ja tietosuojaviranomaisten toiminnan arvioinnin. Pärjäsimme tässä arvioinnissa erityisen hyvin. Samalla aloitettiin uusien jäsenvaltioiden arviointikäytien valmistelu, johon mekin osallistumme, sillä osana Suomen puheenjohtajakauden toimintoja, joudumme osallistumaan ja osin myös vetovastuuseen noista tarkastuksista.

Muita kansainvälisiä aktiviteettejämme olivat mm. osallistuminen TAIX:n toimintaan, eurooppalaisen EURODAC-sormenjälkirekisterin kansallinen tarkastus, joka on osittain edelleen kesken ja espanjalaisten kollegoittemme vierailu ja tutustuminen erityisesti suomalaiseen lainsäädäntöjärjestelmään eduskunnan hallintovaliokunnan johdolla. Minulla oli myös ilo ja kunnia saada luennoida Georgetownin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Vierailuni eräänä lopputuloksena oli toimistomme pääseminen mukaan heidän harjoittelijan vaihto -ohjelmaan.

Kaiken kaikkiaan viimeistään nyt on selvää, että kansainvälinen yhteistyö työllistää ja tulee työllistämään toimistoamme enenevässä määrin. Toivottavasti voisimme osoittaa myös sen edellyttämät resurssit näihin tehtäviin.

Toimintaympäristö ja tehtävät

Toimintaympäristö, jossa henkilötietoja käsitellään muuttuu jatkuvasti ja hyvin nopeasti. Pyrimme vastaamaan tähän haasteeseen toimintavuoden aikana aktivoimalla toimistomme henkilöstön roolia entisestään, tehostamalla sidosryhmäyhteistyötämme, parantamalla sisäisiä suunnittelu-, ohjaus- ja työjärjestelmiämme ja ylipäänsä pyrkimällä kehittämään ”luottamusta lisääviä toimia”.

Tähän toimintaympäristön muutokseen liittyy myös suuri ajatuksellinen ja viestinnällinen haaste; olemme pyrkineet pääsemään perinteisestä juristien ”mikä on ?” ajattelusta kohti ”mihin se johtaa” ajattelua.

Colin J. Bennet (2002) on kuvannut tietosuojavaltuutettujen tehtävien koostuvan kahdeksasta osa-alueesta; perinteisestä asiamiestoiminnasta, tarkastajasta, konsultista, valistajasta, poliittisesta neuvonantajasta, neuvottelijasta, täytäntöönpanijasta ja kansainvälisestä lähettilästä.

Vaikuttavuus

Tietosuojavaltuutetun toimiston tehtäviä, toimenpiteitä, resursseja ja tuloksia kuvaavat tilastot on esitetty jäljempänä tässä toimintakertomuksessa. Ominaista työllemme on, että kohtaamme ihan jatkuvasti uusia ilmiöitä, oikeudellisia ongelmia ja tulkintatilanteita. Iloksemme olemme myös voineet havaita, että kansalaisten tietoisuus tietosuojasta alkaa kohentua. Voin hyvillä mielin todeta, että toimistoni henkilöstö suoriutui jälleen suorastaan erinomaisesti ja kiitosten arvoisesti vaativista, vaikeista ja runsaista tehtävistään.

Minun on helppo yhtyä Oikeusturva-asioiden neuvottelukunnan kertomuksessa esitettyyn ajatukseen, että tietosuojasta ja tietosuojalainsäädännöstä tulisi laatia samanlainen selvitys kuin julkisuuslaista aikanaan tehtiin. Meidän toimistomme voimavarat eivät siihen yksin riitä, vaan tarvitaan ulkopuolinen tekijä. Uskon, että tuollainen laaja-alainen tutkimus osoittaisi mahdolliset tietosuojalliset kipupisteet ja palvelisi entistä paremman intressien välisen tasapainon saavuttamisessa.

Edellinen toimintavuosi päättyi Tsunami-katastrofiin, josta toimintavuoden aikana julkaistiin eri raportteja ja selvityksiä. Ne osoittivat kuitenkin, että edelleen on helppoa mennä tietosuojan selän taakse ja toisaalta etsiä siitä aiheettakin syntipukkia. Vallitsee huomattava ymmärrys- ja osaamisvaje.

Helsingissä 27 päivänä kesäkuuta 2006

REIJO AARNIO
tietosuojavaltuutettu

2. TIETOSUOJAN VUOSI 2005

Tietosuojavaltuutetun toimiston toiminnan konkreettiset tulostavoitteet on määritelty vuosittain oikeusministeriön tulosohjauksessa laadittavassa toimintasuunnitelmassa. Toimintasuunnitelmassa on eritelty tulostavoitteet ennaltaehkäisevälle toiminnalle, oikeusturvapalveluille, viestintäpalveluille, kansainväliselle toiminnalle sekä henkilöstöpalveluille.

Tietosuojavaltuutetun toimiston henkilötietolain soveltamiseen liittyvä ohjaus- ja valvontatehtävä on valtakunnallinen ja kattaa sekä julkisen sektorin että yksityisen sektorin rekisterinpitäjät ja rekisteröidyt. Valtuutetun ohjaus- ja valvontatoimivalta ulottuu henkilötietolain lisäksi erityislainsäädännön perusteella tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn. Henkilötietolaissa säädettyjen vaatimusten huomioon ottaminen on keskeinen laatutekijä tietoyhteiskunnan toimivuuden varmistamisessa

Toiminnan vaikuttavuutta on arvioitu erilaisten kyselyjen ja selvitysten ja niiden tulosten perusteella sekä myös toimistoon vireille saatettujen asioiden määriä ja laatua, sekä asioiden jakautumista seuraamalla. Tavoitteena oli oikeudenloukkauksia koskevien yhteydenottojen määrän väheneminen suhteessa tiedustelu- ja ohjauspyyntöihin, sekä toisaalta oma-aloitteisten vireillepanojen lisääntyminen suhteessa ohjaus- ja toimenpidepyyntöjen määrään.

2.1 ENNALTAEHKÄISEVÄ TOIMINTA

Tietosuojavaltuutetun toimiston päätehtäväksi on määritelty ennaltaehkäisevää toimintaa. Tämän toiminnan keskeisinä tavoitteina oli valtioneuvoston tietoyhteiskuntaohjelman mukaisesti:

- tietosuojan integrointi osaksi tietoyhteiskuntaa,
- rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen tietosuojasaamisen lisääminen, sekä
- kansalaisten luottamuksen lisääminen tietoyhteiskunnan palveluihin.

Ennaltaehkäisevä toiminta on jaettu eri toimintamuotoihin:

- 1) sidosryhmäyhteistyö
- 2) yleisohjaus- ja tiedoteaineiston tuottaminen
- 3) tiedottaminen ja muu viestintä
- 4) lausuntojen antaminen lainsäädännöllisistä ja hallinnollisista uudistuksista
- 5) lausuntojen antaminen toimialakohtaisista käytännöistä
- 6) rekisterinpitäjäkohtainen neuvonta ja ohjaus sekä konsultointi
- 7) ennakkovalvonta (tietosuojavaltuutetun toimistolle toimitetut ilmoitukset).

Ennaltaehkäisevään toimintaan käytettiin toimiston 20,8 henkilötyövuodesta arviolta 4,8 htv:ta. Kustannusosuus toimintamenoista oli 318 466 euroa eli 24,5%.

2.1.1 Sidosryhmäyhteistyö

Sidosryhmien kanssa tehtävä yhteistyö on keskeinen keino toimistolle asetettujen tavoitteiden aikaansaamiseksi. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että tietosuoja sisällytetään kaikkeen henkilötietojen käsittelyä edellyttävään suunnittelu- ja kehittämistyöhön. Erityisen tärkeää se on kaikkien hallinnonalojen viranomaisten valtakunnallisessa ohjauksessa ja toimialakohtaisessa ohjaus- ja kehittämistyössä sekä myös yleisesti koulutustoiminnan ja opetusohjelmien suunnittelussa ja kehittämisessä. Henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön tunteminen sekä tietotekninen osaaminen ovat nykyisessä tietoyhteiskunnassa yhä tärkeämpi kansalais- ja yhteiskuntataitovaatimus. Vaatimus koskee kaikissa rooleissa toimijoita. Nykyistä parempaa lainsäädännön tuntemusta edellytetään erityisesti myös tietojärjestelmien ja erilaisten sovellusten suunnittelijoilta ja kehittäjiltä.

Tietosuojavaltuutettu on kuulunut jäsenenä tai asiantuntijajäsenenä tietoyhteiskuntaneuvostoon, kansalliseen tietoturvallisuusasiain neuvottelukuntaan sekä valtionhallinnon tietoturvallisuusasiain johtoryhmään. Lisäksi toimiston edustajia on osallistunut kymmeneen (10) valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän alaiseen työryhmään. Toimiston edustajia on kuulunut lisäksi lähes neljäänkymmeneen (40) eri hallinnonalojen virallisesti asettamaan työ- tai ohjausryhmään. Epävirallisempia hallinnonala- ja toimialakohtaisia hankkeita tai samankaltaisia muita yhteistyöhankkeita on ollut yli kymmenen. Tietosuojavaltuutetun johdolla toimivat muun muassa terveydenhuollon, sosiaalihuollon sekä opetustoimen ohjausryhmät (liite 4).

Toimialakohtaisilla käytännesäännöillä voidaan tuottaa ohjausaineistoa alan henkilötietojen käsittelyn erityiskysymyksiin. Eri toimialat ja myös keskeiset viranomaiset voivat merkittävästi vaikuttaa hyvän tietojenkäsittelytavan ja hyvän tiedonhallintatavan aikaansaamiseen sekä tätä kautta myös kansalaisten luottamuksen lisäämiseen alan rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen välillä.

Erityisesti väestörekisterikeskus on jatkanut myös kertomusvuonna käytännesääntöjen tuottamista. Koska väestörekisterikeskus on keskeisin yhteiskunnallisten tietohuoltopalvelujen tuottaja, viraston toiminta ja sen laatimien käytännesääntöjen merkitys on hyvän tietojenkäsittelytavan aikaansaamiseksi merkittävä. Väestörekisterikeskukselle annettiin lausunnot sen valmistelemista väestötietopuhelinpalvelun ja väestötietojärjestelmän osoitepalvelun käytännesäännöistä.

Suomen kuntaliitto tuotti kunnille yleisohjeen, joka sisälsi muun muassa ohjausta tietosuojan kannalta hyvin ajankohtaisessa kuntien internet-tiedottamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Tietoverkkojen käyttö henkilötietojen käsittelyssä asettaa suuria haasteita sekä rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen osaamiselle mutta myös tietosuojan valvonnalle. Verkossa tapahtuvassa henkilötietojen käsittelyssä asiakkaiden luottamuksen saavuttaminen on eräs toiminnan perusedellytyksiä. Tietosuojavaltuutetun toimistoon on saatettu vireille lukuisia asiaa koskevia toimenpitepyyntöjä. Toimiston ohjausaineistoa asiasta löytyy toimiston verkkosivuilta www.tietosuoja.fi.

2.1.2 Yleisohjaus

Toimisto julkaisee ohjausaineistoa eri julkaisusarjoissa. "Asiaa tietosuojasta"- sarjan ohjaus on laadittu erityisesti palvelemaan rekisterinpitäjien tarpeita. "Tiedotteet rekisteröidyille"-sarjan ohjaus on suunnattu nimensä mukaisesti erityisesti kansalaisille. "Hyvä tietää"- sarjan ohjausaineisto on tarkoitettu sekä rekisterinpitäjille että rekisteröidyille. Toimisto on lisäksi laatinut erilaisia malleja ja lomakkeita rekisterinpitäjille ja rekisteröidyille. Lisäksi on laadittu joitakin erillisjulkaisuja. Aineiston keskeisin jakelukanava on toimiston verkkosivut, mutta aineistoa jaetaan tilauksesta ja maksutta myös postitse.

Erityisesti kansalaisten tietoisuuden lisäämiseksi tuotettiin useita lyhyitä "hyvä tietää" sarjan esitteitä, joissa kuvattiin ajankohtaisiin uusiin teknologioihin ja ilmiöihin liittyviä tietosuoja- ja tietoturvakysymyksiä. Näissä korostettiin myös kansalaisten oikeuksia saada tietää itseään koskevien tietojensa käsittelystä. Henkilötietojen käsittelyn siirtyessä atk:n ja uuden teknologian avulla tapahtuvaksi kansalaisten tarve saada tietää antamiensa tietojen käsittelystä lisääntyy ja muuttuu. Henkilötietolaki edellyttää, että jokainen rekisterinpitäjä (viranomainen, yritys, yhdistys ym.) informoi rekisteröityjä siinä vaiheessa, kun alkaa kerätä näiltä henkilötietoja.

Tietojenkäsittelytoimintojen ja myös henkilötietojen käsittelyä edellyttävien palvelujen ulkoistamiseen liittyy aina myös kysymys siitä, millä tavoin henkilötietolain vaatimukset osataan tarjouspyynnöissä ja sopimuksissa ottaa huomioon. Sama koskee myös erilaisia verkottumishankkeita, jotka ovat etenkin viranomaistoiminnassa merkittävästi lisääntyneet. Rekisterinpitäjien aiheeseen liittyvän osaamisen edistämiseksi toimisto laati asiaa koskevan esitteen sarjaan "Asiaa tietosuojasta". Myös työterveydenhuollon rekisterinpidon suunnittelua varten laadittiin malli.

Liitteenä 1 on luettelo vuonna 2005 tuotetusta sekä myös muusta voimassaolevasta ohjausaineistosta.

2.1.3. Koulutustoiminta

Maksullista koulutustoimintaa on toteutettu vuodesta 2003. Toimiston pienistä resursseista johtuen mahdollisuudet koulutustoimintaan ovat varsin rajalliset. Koulutusta on pyritty toteuttamaan kysynnän mukaan, mutta arvioiden myös koulutuksen merkitys vaikuttavuuden näkökulmasta. Koulutusta on entiseen tapaan kysytty ja järjestetty erityisesti terveydenhuollon, työelämän ja opetusalan tietosuojakymyksissä, mutta koulutustilaisuudet ovat koskeneet myös useita muita sektoreita.

Koulutuksesta perittävät korvaukset on määritelty keskimääräisinä siten, että korvaukset ovat kattaneet vähintään todelliset kulut.

Kertomusvuonna koulutustoiminnan tulot olivat 15.282,00 euroa vuodessa asetetun tavoitteen ollessa 10 000 euroa. Maksullisten koulutustilaisuuksien määrä oli 64. Luku kuvaa koulutustilaisuuksien kokonaismäärää. Yhteen koulutustilaisuuteen on voinut sisältyä useampia luentotunteja

Tärkeä yhteistyömuoto sidosryhmien kanssa on yhteisten koulutustilaisuuksien ja seminaarien järjestäminen. Terveystieteiden ohjausryhmä järjesti vuosittaisen terveydenhuollon seminaarin, jossa käsiteltiin terveydenhuollon ajankohtaisia tietosuojakysymyksiä. Tietosuojavaltuutettu tai toimiston edustaja osallistui lisäksi joihinkin muihin seminaareihin eri sidosryhmien kanssa.

2.1.4 Tiedotustoiminta/viestintä

Tiedotustoimintaa on toteutettu toimintasuunnitelman ja viestintäsuunnitelman mukaisesti.

Tietosuoja-lehti on ilmestynyt suunnitelman mukaisesti 4 kertaa vuodessa. Lehden toimittamisesta solmittiin kesäkuussa 2005 yhteistyösopimus Viestintäviraston, tietosuojavaltuutetun toimiston ja tietosuojalautakunnan sekä kustantajan Stellatum Oy:n välillä. Julkaisijat sopivat myös lehden rakenteen, sisällön ja ulkoasun kokonaisuudistuksesta. Lehden toimitusneuvoston puheenjohtajaksi nimitettiin tietosuojavaltuutettu *Reijo Aarnio* ja päätoimittajaksi viestintäjohtaja *Anna Lauttamus-Kauppila* Viestintävirastosta.

Uudessa muodossa lehti ilmestyi v.2005 yhden kerran. Julkaisu on tarkoitettu avuksi ennen kaikkea niille rekisterinpitäjille ja asiantuntijoille, jotka suunnittelevat tai hyödyntävät tietojärjestelmiä, käsittelevät henkilötietoja ja osallistuvat niitä koskevaan päätöksentekoon. Uudistunut lehti tutustuttaa tietosuojan säännöksiin ja käytäntöön sekä tietoturvasuuteen ja viestinnän luottamuksellisuuteen

Kotisivuilla (www.tietosuoja.fi) on pyritty edelleen parantamaan tietojen löydettävyyttä ja ajantasaisuutta sekä lisäämään ratkaisujen ja kansainvälisten asioiden tiedottamista. Käyttötietojen (luotu www-palvelimen keräämien tunnistamattomien lokitietojen avulla) perusteella saatujen kävijämäärien mukaan sivuja haettiin 310 457 kertaa vuonna 2005 (190 940 vuonna 2004). Verkkosivujen kävijämäärillä voidaan arvioida myös toiminnan vaikuttavuutta sekä tietosuojatietoisuuden nykytilaa.

Tiedotusvälineiden yhteydenotot ovat jatkuneet entisessä laajuudessa. Yhteydenotot ovat käytännössä *lähes päivittäisiä*. Erityisten tapahtumien sattuessa yhteydenottoja voi päivittäin tulla useita, luku voi nousta joskus jopa 10-20:een päivässä. Yhteydenotot on voitu hoitaa asianmukaisesti.

Toimiston henkilöstö on tuottanut kirjoituksia sekä omaan "Tietosuoja-lehteen" että joihinkin ammattilehtiin ja julkaisuihin. Joidenkin sidosryhmien kanssa on käynnistetty erikseen suunniteltua tiedotusyhteistyötä.

Aktiivista tiedonhankintaa rekisterinpitäjien ja rekisteröityjen tietoisuuden lisäämiseksi, tietosuojailmiöiden seuranta ja raportointia sekä siitä tiedottamista on pyritty kehittämään, mutta toimiston vähäiset resurssit ovat asettaneet tälle toiminnalle rajoituksensa.

2.1.5 Lainsäädännön ja hallinnon kehittäminen

Merkittävä toimintamuoto ennaltaehkäisevässä toiminnassa on lausuntojen antaminen viranomaisille ja eduskunnalle. Tietosuojavaltuutettua tulee kuulla valmisteltaessa lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia uudistuksia, jotka koskevat henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamista henkilötietojen käsittelyssä. Kuuleminen toteutuu käytännössä paitsi lausuntoja antamalla, myös siten, että tietosuojavaltuutettu osallistuu lainsäädännön valmistelua ja muuttamista varten asetettuihin työryhmiin.

Lainsäädännön merkitys viranomaisten tehtäväksi säädettyssä henkilötietojen käsittelyssä on merkittävä erityisesti silloin kun kysymys on valtakunnallista, eri viranomaisten ja muidenkin tahojen käyttöön tarkoitetusta rekisterinpidosta. Hyvin toteutettu lainsäädäntö varmistaa paitsi rekisterinpitäjän toiminnan kannalta tärkeän hyvän tiedonhallinnan toteutumisen, myös yksityisyyden suojan toteutumisen sekä estää perusteettoman yksityisyyden vaarantamisen.

Viranomaistoiminnassa henkilötietojen käsittelyn suunnittelutyö alkaa lainsäädännön valmistelusta.

Kertomusvuonna annettiin lausuntoja useista tietosuojan kannalta merkittävistä lainsäädäntöhankkeista. Pyydettyjen lausuntojen määrä lisääntyi vuonna 2005 (47 kpl), Myös eduskunnassa tietosuojavaltuutetun toimiston edustaja oli kuultavana vuotta 2004 useammin (29 kpl) Niinikään kansainvälisistä säännöstöistä pyydettyjen lausuntojen määrä lisääntyi (11 kpl) . Hallinnollisista uudistuksista annettujen lausuntojen määrä pysyi suurin piirtein ennallaan(18 kpl). Pyydetty lausunnot on pääosin kyetty antamaan asetetuissa määräajoissa.

Keskeisimmät lausunnot ilmenevät liitteestä 3.

2.1.6 Ennakovalvonta (henkilötietolain 36 ja 37 §:ssä säädetty ilmoitusasiat)

Ennakovalvontaa toteutetaan henkilötietolaissa säädetyn ilmoitusmenettelyn mukaisesti. Ilmoitusmuotoja ovat rekisteri-ilmoitukset, toimintailmoitukset ja ilmoitukset ulkomaille luovutuksista. Ilmoitusten lukumäärä on vakiintunut vuonna 1999 voimaan tulleen henkilötietolain siirtymäkauden päätyttyä selvästi alle 200:aan vuodessa.

2.1.7 Tietopalvelu

Tietopalvelun keskeinen toimintamuoto on puhelimitse tapahtuva neuvontatyö, jonka merkitys myös toimiston työn ja toiminnan suunnittelun kannalta on tärkeä. Puhelinneuvonnan sisältöä kartoittamalla, dokumentoimalla ja tilastoimalla on voitu tehostaa tiedottamista eniten kysytyistä asioista sekä hyödyntää tietoja myös suunnittelu- ja ohjaustyössä ja sen kohdentamisessa. Puhelujen määrä on pysynyt viime vuosina samalla tasolla olleen arviolta noin 7 500 vuodessa.

2.2. OIKEUSTURVAPALVELUT JA RATKAISUTOIMINTA

2.2.1. Vireille tulleiden asioiden käsittely

Tietosuojavaltuutetun ensisijainen tehtävä on vaikuttaa ennakkoon rekisterinpidon lainmukaisuuteen ja ennaltaehkäistä tietosuojaloukkausten syntyminen. Yleisen ohjauksen lisäksi tietosuojavaltuutettu antaa pyynnöstä rekisterinpitäjille ja rekisteröidyille ohjausta ja neuvoja sekä tekee ratkaisuja rekisterinpidon lainmukaisuudesta ja rekisteröityjen oikeuksien toteutumisesta.

Henkilötietolain 40 §:n mukaan tietosuojavaltuutetun on edistettävä hyvää tietojenkäsittelytapaa sekä ohjein ja neuvoin pyrittävä siihen, että lainvastaista menettelyä ei jatketa tai uusita. Tarvittaessa tietosuojavaltuutetun on saatettava asia tietosuojalautakunnan päätettäväksi taikka ilmoitettava se syytteesenpanoa varten. Tarkastusoikeuden toteuttamista tai tiedon korjaamista koskevissa rekisteröityjen vireillesaattamisissa asioissa päätökset ovat sitovia ja valituskelpoisia.

Tietosuojavaltuutetun toimistolle saatettiin vireille kertomusvuonna 2005 yhteensä 2309 asiaa (lisäystä 22 %) ja käsiteltiin 2356 asiaa hallinnolliset asiat poislukien (lisäystä 23%). Lisäys johtui osaltaan oma-aloitteisten selvityspyyntöjen aikaisempia vuosia suuremmasta osuudesta.

Keskimääräisiä käsittelyaikoja kyettiin jonkin verran lyhentämään. Kaikkien asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 3 kk. Kansalaisten vireillesaattamien asioiden käsittelyaika oli keskimäärin 6,6 kk

Vireilletulleiden ja käsiteltyjen asioiden jakauma ja asioiden jakaantuminen toimialoittain esitetään liitteessä 2.

Rekisterinpitäjät ovat yleensä noudattaneet tietosuojavaltuutetun ohjausta. Kuitenkin syyttäjälle vietiin 6 asiaa.

Tarkastusoikeuden ja tiedon korjaamisen epäämistä koskevissa asioissa annettiin yht. 8 määräystä.

Alla olevassa taulukossa kuvataan vireille saatettujen asioiden jakautumisessa tapahtuneita muutoksia. Lukumäärätiedot kuvaavat osaltaan toiminnan vaikuttavuutta .

	2003	2004	2005
Oik.loukk. osuus neuvonta- ja ohjauspyyntöjen määrästä	33 %	33 %	32 %
Oma-aloitteisten vireillepanojen osuus tiedustelu- ja toimenpidepyyntöjen määrästä	8 %	13 %	25 %

2.2.2 Syyttäjille ja tuomioistuimille annetut lausunnot

Syyttäjille ja tuomioistuimille annettujen lausuntojen määrä väheni edelliseen vuoteen nähden, mutta oli merkittävästi sitä aikaisempia vuosia suurempi. Henkilötietolain (523/1999) 41 §:n mukaan virallisen syyttäjän on ennen henkilötietolain vastaista menettelyä koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Rikoslain 38:10 §:n 3 momentin mukaan virallisen syyttäjän on ennen henkilörekisteriin kohdistuvaa salassapitorikosta, salassapitorikkomusta, viestintäsalaisuuden loukkausta, törkeää viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa taikka henkilörekisteririkosta koskevan syytteen nostamista kuultava tietosuojavaltuutettua. Samoin tuomioistuimen on sellaista asiaa käsitellessään varattava tietosuojavaltuutetulle tilaisuus tulla kuulluksi.

2.3 TARKASTUSTOIMINTA

Varsinaisen tarkastustoiminnan teemana oli matkustaminen. Vuoden 2005 tarkastukset suuntautuivat lähinnä pääkaupunkiseudulle. Muutoin tarkastustoiminta painottui toimintavuonna **ns. etätarkastuksiksi** luettaviin toimialakohtaisiin **erillisselvityksiin**. Näitä toteutettiin henkilöarviointiyrityksiin yhteensä 89 ja teleyrityksiin 143. Kansallisarkiston kanssa toteutettiin yhteinen tarkastus erityisesti tiedonhallinnan kysymysten selvittämiseksi. Tarkastustoiminnan tavoitteet saavutettiin kokonaisuutena arvioiden.

Henkilöarviointiyrityksiin kohdistuvalla selvityksellä kartoitettiin yleisesti ko. yritysten tietoisuutta henkilötietolain velvoitteista sekä erityisesti henkilötietolaissa säädetyn suojaamisvelvollisuuden toteutumista. Annetut vastaukset osoittivat, että suojaamisvelvoitteesta huolehditaan suhteellisen hyvin, mutta muutoin henkilötietolainsäädännön velvoitteiden tuntemuksessa ja noudattamisessa oli puutteita.

Teletoitinnan kysely kohdistettiin yrityksille, jotka olivat tehneet viestintämarkkinalain 13 §:n mukaisen teletoitintailmoituksen luokittelunaan matkaviestinnän verkko- ja palveluyritys (paikannuspalvelut) tai luokittelunaan teletoitinnan tai matkaviestinnän verkko- ja palveluyritys (tilaajaluettelopalvelut). *Paikantamista koskevasta selvityksestä* ilmeni, että vain muutama yritys tarjosi paikantamiseen perustuvia lisäarvopalveluja ja että nämä yritykset olivat huolehtineet hyvin lain velvoitteista. *Tilaajaluettelopalveluista tiedottamisen* laatu ja määrä vaihtelivat selvityksen mukaan suuresti, ja useimpien osalta löytyi merkittävästi parantamisen varaa. Kyselyn tulosten perusteella on sovittu, että alan toimijat ryhtyvät valmistelemaan käytännesääntöjä tiedottamisen yhtenäistämiseksi ja sen kattavuuden lisäämiseksi.

Nettipoliisi-selvityksessä toteutettiin lähinnä aikaisempina vuosina tehtyjen selvitysten seuranta, sekä kartoitettiin ns. deitti – sivustoja. Yksityisten terveydenhuollon verkkotoimijoiden osalta ei ollut juurikaan nähtävissä edistymistä. Ns deitti-sivustojen osalta havaittiin yleisesti, että kysymys oli suurelta osin myös kansainvälisistä sivuista, joihin nähden tietosuojavaltuutetulla ei ole toimivaltaa.

Verkosta hakutietojen perusteella löytyneiden rekisteriselosteiden samoin kuin tietosuojaselosteiden määrä oli edelliseen vuoteen nähden lisääntynyt merkittävästi. Informointi siten lisääntyy, mutta ollaan vielä kaukana siitä, että kaikki henkilötietoja verkossa käsittelevät huolehtisivat informoinnista asianmukaisesti.

Schengenin yhteisen valvontaelimen aloitteesta toteutettiin Schengen-sopimuksen 96 artiklan soveltamista koskenut tarkastus. (kts. tarkemmin 2.4 ”Kansainvälinen toiminta/Schengenin tietojärjestelmän yhteinen valvontaelin”, s. 17)

Vuoden lopussa käynnistettiin Eurodac-järjestelmän tarkastus, joka on jatkunut vuodelle 2006.

Oma-aloitteisia selvityspyyntöjä on lähetetty silloin, kun lehdistöstä tai muulla vastaavalla tavalla on tullut tietoon selvitystä edellyttävä tapaus.

2.4 KANSAINVÄLINEN TOIMINTA

Kansainväliseen toimintaan on osallistuttu suunnitellulla tavalla. Tietosuojavaltuutetun rooli eri kansainvälisissä kokouksissa on ollut entistä aktiivisempi. Kahdenvälinen yhteistyö on jatkunut muun muassa Espanjan kanssa. Tietosuojavaltuutettu on pitänyt myös useita luentoja kansainvälisissä kokouksissa ja muilla kansainvälisillä foorumeilla.

Kansainvälisten asioiden koordinoitua on toteutettu kansallisella tasolla yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa. Kansainvälisistä asioista tiedottamista toteutettiin edelleen lähettämällä ennalta määritellylle vastaanottajajoukolle ”newsletter” – tyyppistä sähköistä tiedotetta (6 lehteä v. 2005) sekä tehostamalla kansainvälisten asioiden tiedottamista kotisivuilla. Tiedotteessa kerrottiin mm. EU:n tietosuojaan liittyvästä lainsäädännöstä, tietosuojan uusista ilmiöistä ja kehitysnäkymistä, sekä pohjoismaisten tietosuojaviranomaisten toiminnasta.

Tietosuojavaltuutetun toimiston henkilöstön ulkomaan matkapäivien lukumäärä v. 2005 oli yhteensä 82.

EU:n tietosuojadirektiivin artikla 29:n tietosuojatyöryhmä

Tietosuojadirektiivin (95/46/EC) 29 artiklan nojalla perustettu EU:n jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaisista koostuva tietosuojatyöryhmä kokoontui vuoden 2005 aikana neljä kertaa.

Tietosuojatyöryhmä on riippumaton neuvoa antava asiantuntijaelin tietosuojaan liittyvissä kysymyksissä ja se on toiminnassaan itsenäinen. Työryhmän tavoitteena on mm. tutkia ja esittää tietosuojadirektiivin soveltamiseen ja tulkintaan liittyviä kysymyksiä. Se antaa tietosuojaan liittyviä lausuntoja ja suosituksia komissiolle.

V. 2005 tietosuojatyöryhmä mm. käsitteli ja/ tai antoi lausuntonsa:

- toisen sukupolven Schengenin tietojärjestelmän (SIS II) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä
- sijaintitietojen käytöstä lisäarvopalvelujen tarjoamisen yhteydessä
- yleisten sähköisten viestintäpalvelujen yhteydessä käsiteltävien tietojen säilyttämisestä
- jäsenvaltioiden myöntämien passien ja matkustusasiakirjojen turvatekijöitä ja biometriikkaa koskevista vaatimuksista
- viisumitietojärjestelmästä (VIS)
- lyhytaikaista oleskelua varten myönnettäviä viisumeja koskevasta jäsenvaltioiden välisestä tietojenvaihdosta

Lisäksi tietosuojatyöryhmä käsitteli ja selvitteli mm. mallia tarkistuslistaksi liittyen henkilötietojen ulkomaille luovutuksiin ja ns. Binding Corporate Rulesien hyväksymiseen, sekä RFID-teknologiaan liittyviä kysymyksiä. Tietosuojatyöryhmän antamat lausunnot ja suositukset julkaistaan Euroopan unionin asiaa koskevilla verkkosivuilla http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/workinggroup/wpdocs/2005_en.htm

25.11.2005 työryhmä julkaisi 8:nneen vuosikertomuksensa koskien vuotta 2004. Vuosikertomus on luettavissa yllämainituilta työryhmän kotisivuilta.

Euroopan tietosuojavaltuutettu

Euroopan tietosuojavaltuutettu on riippumaton valvontaelin, jonka tehtävänä on valvoa luonnollisten henkilöiden suojelemista henkilötietojen käsittelyssä ja tällaisten tietojen vapaata liikkuvuutta koskevien yhteisön säädösten soveltamista yhteisön toimielimiin.

Euroopan tietosuojavaltuutettuna toimi *Peter Hustinx* ja apulaistietosuojavaltuutettuna *Joaquin Bayo Delgadon*. Molempien toimikausi on pituudeltaan viisi vuotta alkaen 17.1.2004

Euroopan tietosuojavaltuutetun ensimmäinen vuosikertomus julkaistiin 18. maaliskuuta 2005. Kertomus on luettavissa Euroopan tietosuojavaltuutetun kotisivuilta http://www.edps.eu.int./13_en_publications.htm

Euroopan tietosuojavaltuutettu osallistuu myös artikla 29 työryhmän kokouksiin.

Schengenin tietojärjestelmän yhteinen valvontaelin

Schengenin tietojärjestelmän yhteisen valvontaelimen toiminnassa päähuomio kiinnitettiin uuden sukupolven Schengenin tietojärjestelmän, eli SIS:n perustana olevien instrumenttien valmisteluun. Schengenin tietojärjestelmän uudistaminen on edellytyksenä sille, että sisärajatarkastukset voidaan poistaa suhteessa uusiin jäsenvaltioihin. Sisärajatarkastukset voidaan poistaa kun uusissa jäsenmaissa vaatimukset Schengenin säännösten soveltamiseksi on täytetty ja kun Schengenin tietojärjestelmän uudistaminen (SIS II) on saatu päätökseen. SIS II:ta koskevaan lainsäädäntöpakettiin kuuluu tietojärjestelmän horisontaalisesta luonteesta johtuen kolme lainsäädäntöehdotusta: kaksi neuvoston ja parlamentin asetusta sekä neuvoston päätös. Yhteinen valvontaelin antoi asiasta lausuntoja, jossa se käsitteli ehdotuksia yksityiskohtaisesti. Erityistä huomiota

yhteinen valvontaelin kiinnitti mm. siihen, että vastuu järjestelmän toiminnasta jakautuisi komission ja jäsenmaiden kesken. Tämä asettaa suuria haasteita mm. järjestelmän valvonnalle ja Euroopan tietosuojavaltuutetun (EDPS) ja kansallisten valvontaelinten toiminnan yhteensovittamiselle. Tietosuojavaltuutetun toimisto on osallistunut myös SIS II-järjestelmän oikeusperustan kansalliseen valmisteluun, osallistumalla asianomaiseen sisäasiainministeriön asettamaan työryhmään.

Vuoden 2005 aikana toimeenpantiin jäsenmaissa yhteinen tarkastus, joka koski Schengenin sopimuksen artiklan 96 mukaisia maahantulokieltoja koskevia kuulutuksia. Tarkastuksen perusteella ei saatu selkeää kuvaa siitä, minkä vuoksi kuulutusten lukumäärä vaihteli suuresti eri maissa. Tarkastuksen perusteella ei kuitenkaan ilmennyt, että kuulutusmenettelyä olisi käytetty Schengenin yleissopimuksen vastaisesti. Suomessa tarkastus tehtiin perusteellisesti syksyn 2004 ja kevään 2005 aikana. Kansallisen tarkastuksen lopputuloksena annettiin mm. eräitä suosituksia toiminnan kehittämiseksi. Tarkastustoimintaa tullaan jatkamaan, vuonna 2006 toimeenpannaan tarkastus, joka koskee artiklan 99 mukaisia salaista tarkkailua ja erityistarkastusta koskevia kuulutuksia.

Europolin yhteinen valvontaelin

Europolin yhteisen valvontaelimen toiminnassa keskeisenä kysymyksenä oli Europolyleissopimuksen tarkoittamien analyysitietokantojen hyväksymiseen liittyvät menettelyt. Analyysitietokantoja perustetaan eräiden vakavaa rikollisuutta koskevien ilmiöiden tutkimiseen silloin, kun on olemassa näyttöä rikollisen rakenteen tai järjestön olemassaolosta kahdessa tai useammassa jäsenvaltiossa. Europolin on ennen analyysitietokannan käyttöönottoa varattava yhteiselle valvontaelimelle tilaisuus tutkia tietokannan avaamiseen liittyviä kysymyksiä ja esittää niistä huomautuksia. Syynä menettelytapojen arvioimiseen on ollut tarve nopeuttaa analyysitietokantojen hyväksymismenettelyä. Mahdollisena ratkaisuna kysymykseen on esitetty eräänlaisen puitepäätöksen tekemistä samaan kansainvälisen rikollisuuden alaan kuuluvan ilmiön analysoimiseksi, jolloin jokaista analysoitavaa osa-aluetta varten ei tarvitse avata omaa analyysitietokantaa.

Sekä Schengenin, että Europolin yhteinen valvontaelin on pyrkinyt tehostamaan toimintaansa liittyvää tiedotusta mm. suunnittelemalla ja järjestämällä toimintaansa liittyviä konferensseja.

Myös toiminnan avoimuus mm. Internetissä tapahtuvan tiedottamisen avulla oli kehittämisen kohteena.

Tullitietojärjestelmä

Tullitietojärjestelmän yhteisen valvontaviranomaisen toimintaa leimasi järjestelmän täysimääräiseen käyttöönottoon liittyvät, osin vielä kesken olevat kysymykset. Yhteinen valvontaelin on käsitellyt mm. järjestelmään kohdistuvaan tarkastustoimintaan liittyviä kysymyksiä.

Eurodac

Euroopan tietosuojavaltuutetun aloitteesta tietosuojavaltuutetun toimisto aloitti vuonna 2005 EURODAC-järjestelmää koskevan tarkastuksen, joka kohdistui järjestelmän toimintaan liittyvään kansalliseen henkilötietojen käsittelyyn. EURODAC on Euroopan unionin komission ylläpitämä sormenjälkirekisteri, jonka avulla voidaan verrata turvapaikanhakijoiden ja luvattomasti rajan ylittäneiden sekä laittomasti maassa oleskelevien henkilöiden sormenjälkiä. Järjestelmä on perustettu neuvoston asetuksella. Perusteellinen tarkastus saatettiin päätökseen vuoden 2006 aikana.

Euroopan unionin tietosuojaviranomaisten esittelijäkokous

Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen tietosuojaviranomaisia edustavat esittelijät kokoontuivat kahdesti keskustelemaan mm. eri maissa käsiteltävinä olevista tapauksista, eri viranomaisten työskentelytavoista ja ajankohtaisista ilmiöistä ja tietosuojaongelmista. Kokoukset pidettiin Budapestissä 10. – 11.3.2005 ja Pariisissa 17. – 18.11.2005 ja niissä oli mukana myös komission edustaja ja edustajia hakijamaista. Vuoden aikana työryhmän nimi muutettiin valitusasioiden työryhmästä (Complaint's handling workshop) Euroopan unionin tietosuojaviranomaisten esittelijäkokoukseksi (Case handling workshop). Nimen muutoksen tarkoituksena on paremmin kuvata ryhmän tosiasiallisen toiminnan muuttumista yksittäisten juttujen käsittelyä laajemmaksi. Ryhmä raportoi toiminnastaan tietosuojavaltuutettujen kevätkokoukselle. Yhteisten kokoontumisten lisäksi tietoja vaihdettiin Cirka-tietojärjestelmän avulla.

Maailmankokous

27. kansainvälinen tietosuojaviranomaisten maailmankokous pidettiin Montreauxissa, Sveitsissä 14.-16.9.2005. Kokoukseen osallistui yli 300 osanottajaa 40 maasta. Kokouksen keskeisenä teemana oli tietosuojaperiaatteiden maailmanlaajuinen luonne, johon liittyen kokous antoi julkilausuman. Julkilausumassa esitettiin mm., että YK valmistelisi sitovan oikeussäännöksen tietosuojan alalle. Kokous esitti myös, että hallitusten välinen Informaatioyhteiskuntakokous Tunisiassa marraskuussa 2005 sisällyttäisi julkilausumaansa yksityisyyden suojaa ja tietosuoja koskevan lainsäädännön kehittämisen ja vahvistamisen.

Lisäksi kokouksessa hyväksyttiin suositus biometriikan käytöstä passeissa, henkilökorteissa ja matkustusasiakirjoissa, sekä suositus henkilötietojen käytöstä poliittisessä viestinnässä.

Alkuperäiset englanninkieliset kokousasiakirjat ovat luettavissa tietosuojavaltuutetun kotisivujen kansainvälisen toiminnan osiosta <http://www.tietosuoja.fi/32888.htm>

Euroopan unionin tietosuojavaltuutettujen kevätkokous

Euroopan unionin tietosuojavaltuutettujen kevätkokous pidettiin Krakovassa 25.4. – 26.4.2005. Kokous antoi julkilausuman, jossa otettiin kantaa ns. Haagin ohjelman toteuttamiseen. Haagin ohjelmaan sisältyvän tietojen saatavuusperiaatteen

toteuttamisessa tulee tietosuojavaltuutettujen mukaan ottaa huomioon painotetut vaatimukset tietosuojaan periaatteiden toteutumisen osalta. Julkilausumassa korostettiin tarvetta saada Unionin alueelle kokonaisvaltainen kaikkia toiminta-alueita koskeva tietosuojasäännöstö. Kokous antoi tilannearvion, joka koskee lainvalvontaa ja tietojenvaihtoa Euroopan unionissa.

Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio esitelmöi kevätkokouksessa aiheesta ”Raising awareness”.

Pohjoismainen tietosuojaviranomaisten kokous

Pohjoismainen tietosuojaviranomaisten kokous pidettiin Norjassa 1. – 3.6.2005. Asialistalla olivat muun muassa tietosuojaviranomaisten neuvontapalvelutoiminnot ja pohjoismainen yhteistyö, biometriikan käyttö passeissa, terveydenhuollon tietojenkäsittelyyn liittyvät ongelmat sekä anonymiteetin merkitys ja edellytykset.

Pohjoismainen esittelijäkokous

Pohjoismainen esittelijäkokous pidettiin Tanskassa, Kööpenhaminassa 13. – 15.4.2005. Asialistalla olivat muun muassa kameravalvonta, huume-testit, roskapostit, lokitietojen käsittely sekä sähköinen viestintä ja tunnistetiedot.

Pohjoismainen teknisten asiantuntijoiden kokous

Pohjoismainen teknisten asiantuntijoiden kokous pidettiin Ruotsissa 20. – 21.9.2005. Kokouksessa käsiteltiin erityisesti osallistujamaiden tietosuojaviranomaisten asemaa kansallisessa IT-turvallisuustyössä, sekä lisäksi mm. EU-passin ja kansallisen sähköisen henkilökortin käyttöön ja tunnistamiseen liittyviä kysymyksiä.

3. TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON RESURSSIT JA TOIMINTA-AJATUS

3.1. HENKILÖSTÖ JA TALOUS

Tietosuojavaltuutetun toimiston vakinaisen tai siihen verrattavissa olevan henkilöstön määrä vuonna 2005 oli 20 (19,5 htv). Valtioneuvoston tietoyhteiskunta-ohjelman toteutukseen liittyen voitiin palkata määräaikaisena yksi it-erityisasiantuntija. Lisäksi toimistolla oli muuta määräaikaista henkilöstöä, mm yliopistoharjoittelijoita. Henkilötyövuosien määrä oli yhteensä 20,8.

Toimintamenoihin kului yhteensä 1.298.731 euroa. Tulot olivat 15 282 euroa. Kokonaistyövoimakustannukset v. 2005 olivat yht. 1.055 603 euroa.

Henkilöstömäärä ja virkarakenne

Toimiston virat (20 henkilöä, 19,5 htv) jakautuivat seuraavasti:

- johto: 2 henkilöä,
- esittelijätaso: 14 hlöä
- avustava henkilöstö: 4 hlöä

Henkilöstöstä oli naisia 12, miehiä 8 (tilanne 31.12.2005). Vakinaisen henkilöstön (vast) keski-ikä oli 47,5 v Toimiston vakinaisesta henkilöstöstä siirtyi muihin tehtäviin yksi henkilö. Vapautuneeseen virkaan palkattiin uusi henkilö.

Uuteen palkkausjärjestelmään siirryttiin oikeusministeriön ja eräiden virastojen sekä asianomaisten järjestöjen tekemän virkaehtosopimuksen mukaisesti 1.4.2005 lukien.

VAKITUINEN HENKILÖKUNTA VUONNA 2005

Reijo Aarnio, tietosuojavaltuutettu
 Maija Kleemola, toimistopäällikkö
 Risto Heinonen, ylitarkastaja
 Heikki Huhtiniemi, ylitarkastaja
 Marita Höök, ylitarkastaja
 Eija Kara, ylitarkastaja
 Juhani Ketomäki, ylitarkastaja
 Tiina Mantere, ylitarkastaja, vv
 Heikki Partanen, ylitarkastaja
 Arja Puukka, ylitarkastaja
 Ari Raatikainen, ylitarkastaja, palv.suhde päättyi 30.9.05
 Anne Tamminen-Dahlman, ylitarkastaja
 Lauri Vuorivirta, ylitarkastaja
 Arto Ylipartanen, ylitarkastaja
 Hanna Lankinen, palveluneuvoja
 Pirjo Helén, osastosihteeri
 Erna Laiho, osastosihteeri
 Liisa Olin, osastosihteeri
 Anne Lehto, toimistosihteeri

MÄÄRÄAIKAINEN HENKILÖKUNTA VUONNA 2005

Lauri Karppinen, määräaikainen IT-erityisasiantuntija
 Heljä-Tuulia Pihamaa, määräaikainen ylitarkastaja
 Anne Miettinen, määräaikainen ylitarkastaja
 Johanna Niemi, määräaikainen tarkastaja
 Jukka Lång, määräaikainen tarkastaja

3.2. KUSTANNUSTEN JA HENKILÖTYÖVUOSIEN JAKAANTUMINEN

Tietosuojavaltuutetun toimiston kustannukset ja henkilötövuodet jakautuivat oikeusministeriön TARMO -työajanseurantajärjestelmän tietojen perusteella seuraavasti:

Luvut perustuvat toimiston henkilöstön itse antamiin tietoihin työajan jakautumisesta.

TSV:n TOIMINNOT v. 2005	KUSTANNUKSET v. 2005 (€)		HENKILÖTYÖVUODET v. 2005 (htv.)	
	Kustannukset yht. / toiminto	%-osuus kust:sta	htv. toiminto	%-osuus htv:stä
OPERATIIVISET TOIMINNOT				
Ennaltaehkäisevä toiminta	243 069	18,7	3,5	16,9
Lainsäädännön ja hallinnon kehittäminen (on myös ennaltaehkäisevää toimintaa)	53 138	4,1	0,8	3,7
TSV:n ratkaisutoiminta	350 060	27,0	5,7	27,4
Ennakovalvonta	22 259	1,7	0,4	2,0
Lausunnot syyttäjiille ja tuomioistuimille	26 571	2,0	0,4	1,9
Lausunnot tutk.lupa-asioissa	5755	0,4	0,1	0,5
Konsultointi (muut kuin rekisterinpitäjät)	8748	0,7	0,1	0,6
Tietopalvelu, ml. puh. neuvonta	79 564	6,0	1,4	6,9
Jälkikäteisvalvonta (tarkastustoiminta)	35 960	2,8	0,6	2,8
Kv. toiminta	86 373	6,7	0,8	4,0
Tietosuojan yleinen seuranta	33 527	2,6	0,6	2,7
TUKITOIMINNOT (yht.)	213 984	16,5	3,9	18,4
POISSAOLOT (lomat, sair.)	139 723	10,8	2,5	12,2
KAIKKI YHTEENSÄ	1 298 731	100,00	20,8	100,00

3.3 TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON TOIMINTA-AJATUS JA ARVOT

Toiminta-ajatus

Tietosuojavaltuutetun toimiston tavoitteena on ylläpitää ja edistää kansalaisten perusoikeutena olevaa oikeutta yksityisyyteen

- toteuttamalla tietosuojavaltuutetulle lain mukaan kuuluvat tehtävät
- toimimalla yhteistyössä rekisteröityjen ja rekisterinpitäjien sekä näitä edustavien järjestöjen ja muiden tahojen kanssa pyrkimyksenä ennaltaehkäistä yksityisyyttä koskevat oikeudenloukkaukset
- edistämällä hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista sekä
- avustamalla ja tukemalla yksityisyyttä tukevien ja turvaavien järjestelmien kehittämistä ja käyttöä.

Arvot

Tietosuojavaltuutetun toimiston yhteisesti sovittuja arvoja, jotka ohjaavat tavoitteiden saavuttamiseen. Arvomme ovat:

- tuloksellisuus ja asiakaslähtöisyys
- keskinäinen kunnioitus ja luottamus
- avoimuus ja sitoutuneisuus kokonaisuuteen
- kehitys- ja muutosvalmius

3.4 TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMISTON YHTEYSTIEDOT

Osoite: Albertinkatu 25 A, 3. krs.

Postiosoite: PL 315, 00181 Helsinki

Puhelin:

vaihde: 010 36 66700

puhelinneuvonta: 0100 86205 ja 010 36 16670
(neuvonta-aika klo 9.00-15.00)

Telefax:

010 36 66735

Sähköposti:

tietosuoja@om.fi

kotisivu/Internet:

www.tietosuoja.fi

4. OIKEUSMINISTERIÖN VALTION TALOUSARVIOASETUKSEN 66 I §:N MUKAINEN KANNANOTTO

Oikeusministeriön kannanotto tietosuojavaltuutetun toimiston toimintakertomuksesta vuodelta 2005 (OM:n kirje 13/013/2006, 8.6.2006)

” Valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 66 i §:n (254/2004) 3 momentin nojalla oikeusministeriö on tänään päättänyt antaa seuraavan kannanoton toimenpiteistä, joihin Tietosuojavaltuutetun toimiston toimintakertomus vuodelta 2005 ja niistä toimenpiteistä, joihin oikeusministeriön ja oikeuslaitoksen tilinpäätöksestä 30.5.2006 annettu valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomus antavat aiheita. Viraston taloutta, toimintaa ja tuloksellisuutta koskevia tietoja on esitetty myös oikeusministeriön ja oikeuslaitoksen tilinpäätöksessä vuodelta 2005.

1. Arvio tuloksellisuudesta ja sen kehityksestä sekä asetettujen tulostavoitteiden toteutumisesta

Tietosuojavaltuutetun toimiston katsotaan saavuttaneen sille asetetut tuotoksia ja laadunhallintaa sekä toiminnallista tehokkuutta koskevat tulostavoitteet. Toiminnan painopisteen siirtämisen aikaisempaa enemmän ennaltaehkäisevään toimintaan voi katsoa pääosiltaan onnistuneen, mutta siihen tulee edelleen kiinnittää huomiota.

2. Tuloksellisuuden raportoinnin perusteiden asianmukaisuus ohjauksen ja tulostavoitteiden kannalta sekä oikeusministeriön kanta kehittämistarpeista

Toiminnallista tehokkuutta kuvaavat mittarit ovat asianmukaiset. Sen sijaan toimiston tulisi kehittää toimintakertomusta siten, että se vastaisi nykyistä paremmin tulossopimuksessa asetettuja kehittämistavoitteita, kuten tietosuojan integrointitavoitetta ja rekisteröityjen ja rekisterinpitäjien osaamisen lisäämistavoitetta.

3. Toimenpiteet, joihin Tietosuojavaltuutetun toimistossa on tarpeen ryhtyä toimintakertomuksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi.

Tietosuojavaltuutetun toimiston tulee kehittää toimintakertomustaan sekä toimintansa yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointia.

4. Oikeusministeriön toimenpiteet toimintakertomuksen johdosta ja tuloksellisuuden parantamiseksi

Oikeusministeriö osallistuu Tietosuojavaltuutetun toimiston vaikuttavuuden arvioinnin kehittämistyöhön”.

Oikeusministeri

Leena Luhtanen

Hallintojohtaja

Olli Muttilainen

5. TIETOSUOJAA KOSKEVIA RATKAISUJA JA KANNANOTTOJA v. 2005

ASIA: VERKKOPALVELUN TOTEUTTAMINEN

Asian kuvaus:

Yritys tiedusteli, saako verkkopalvelun käyttäjää pyytää suositteluun palvelua esimerkiksi kolmelle kaverilleen. Palvelun käyttämisen edellytyksenä olisi muiden henkilöiden sähköpostiosoitteiden antaminen. Tämän jälkeen kavereille lähtisi palvelun kautta osoitteiden antajan lähettämä suositus ja oma tervehdys. Yritys ei keräisi sähköpostiosoitteita tai muutoin käyttäisi niitä.

Yrityksen tiedustelu koski myös verkkosivuille laitettavaa kilpailua, johon osallistuessaan käyttäjä voisi suositella palvelua kavereilleen. Motiivina suosittelulle olisi esimerkiksi voittomahdollisuuksien moninkertaistaminen.

Vielä yritys tiedusteli oikeuttaan verkkopalvelun yhteydessä kerätä puhelinnumeroita ja sähköpostiosoitteita sekä käyttää niitä suoramarkkinointiin; olisiko se sallittua käyttäjän hyväksyessä palvelun käyttöehdot, joissa kerrottaisiin tietojen käytöstä suoramarkkinointiin.

Tietosuojavaltuutetun ohjaus:

Yritys mainitsi esimerkkinä ”lähetä linkki”-palvelun, jossa voi lähettää sähköpostilla ystävälleen linkin tiettyyn nettisivuun. Ystävä saa tällöin lähettäjän kirjoittaman viestin ja suoraan tuotteen omalle sivulle johtavan www-osoitteen. Kysymyksessä olevassa palvelussa, linkin ja viestin lähettäminen tapahtuu vapaaehtoisesti viestin lähettäjän aloitteesta, eikä viestin lähettämisestä koidu etua lähettäjälle tai vastaanottajalle. Tällaisten ehtojen ollessa voimassa voidaan katsoa, että kysymyksessä on ensisijassa kahden henkilön välinen viestintä, johon kyseisessä palvelussa tarjotaan viestintäväline. Samankaltainen viestinnällinen lopputulos saavutettaisiin, jos henkilö ilmoittaisi ystävälleen oman sähköpostinsa välityksellä linkin sivulle, jonka otaksuu kiinnostavan ystäväänsä. Suoramarkkinointia koskevia säännöksiä ei sovelleta yksityisten henkilöiden väliseen viestintään.

Toisessa tapauksessa suositteluviestien lähettäminen olisi edellytys palveluun rekisteröitymiselle tai voittomahdollisuuksien parantamiselle. Tässä tapauksessa useampien suositusviestien lähettäminen ei perustuisi lähettäjän omaan aloitteeseen, eikä rekisteröitymisen osalta myöskään vapaaehtoisuuteen. Viestinnän lähettämisen tarkoituksena olisi pääasiassa palvelun tuottajan intressi, eli kyseisen palvelun markkinointi usealle henkilölle. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan tällaiseen toimintaan sovellettaisiin suoramarkkinointia koskevaa lainsäädäntöä ja toiminta edellyttäisi siten markkinointiviestin vastaanottajan ennakkosuostumusta.

Viitaten asiassa sovellettaviin säännöksiin ja asiaa koskevaan hallituksen esitykseen tietosuojavaltuutettu totesi, että pelkkää käyttöehtojen hyväksymistä ei voida pitää lain tarkoittamana nimenomaisena suostumuksena. Suostumuksen on oltava nimenomainen ja yksilöity.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain esitöiden mukaan (HE 125/2003) suoramarkkinointitarkoituksiin käytettävien viestintämuotojen osalta on perusteltua edellyttää, että vastaanottajana olevalta luonnolliselta henkilöltä saadaan ennakolta nimenomainen suostumus, ennen kuin heille osoitetaan tällaista viestintää. Luonnolliselta henkilöltä tulee aina pyytää etukäteinen suostumus. Epäselvissä tapauksissa tulee etukäteistä suostumusta pitää pääsääntönä. Myös henkilötietolaki (8 § 1 momentti 1 kohta) viittaa yksiselitteisesti annettuun suostumukseen.

Sovelletut säännökset:

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 26 ja 32 §:t
Henkilötietolaki 8 § 1 mom. 1 k.

ASIA:

HENKILÖTUNNUKSEEN PERUSTUVA OPINTOTUEN KÄSITTELYVAIHEKYSELY

Asian kuvaus:

Henkilö A kanteli tietosuojavaltuutetulle Kansaneläkelaitoksen kotisivuilla olleesta opintotuen käsittelyvaihekyselestä, josta henkilötunnuksen ilmoittamalla sai tiedon opintotukihakemuksen vastaanottopäivästä ja keskimääräisestä käsittelyajasta. Kun opintotukipäätös oli tehty, sai tiedon myös päätöksen teko- ja postitusajasta. A katsoi, ettei ulkopuolisille kuulunut tieto edes siitä, että hän on opintotukea hakenut. A kertoi henkilötunnuksensa olevan muun muassa eräiden sukulaistensa ja työnantajansa tiedossa. A kertoi, ettei ollut antanut Kansaneläkelaitokselle lupaa luoda hänen henkilötunnuksellaan käytettäväksi tällaista verkkopalvelua, eikä Kansaneläkelaitos ollut varannut hakijalle mahdollisuutta nimenomaisesti kieltäytyä tällaisesta palvelusta. Itse asiassa opintotukihakemuksessa ei ollut mitenkään viitattu koko palveluun.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Henkilötietolain (523/1999) 13 §:n mukaan henkilötunnusta saa käsitellä laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi sosiaaliturvaa toteutettaessa.

Lain 32 §:n mukaan rekisterinpitäjän on toteutettava tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä tietoihin ja vahingossa tai laittomasti tapahtuvalta tietojen hävittämiseltä, muuttamiselta, luovuttamiselta, siirtämiseltä taikka muulta laittomalta käsittelyltä. Toimenpiteiden toteuttamisessa on otettava huomioon käytettävissä olevat tekniset mahdollisuudet, toimenpiteiden aiheuttamat

kustannukset, käsiteltävien tietojen laatu, määrä ja ikä sekä käsittelyn merkitys yksityisyyden suojan kannalta.

Tietosuojavaltuutettu ilmoitti suhtautuvansa kielteisesti nettipalveluissa käytettäviin, henkilötunnukseen perustuviin tunnistusjärjestelmiin. Valtiovarainministeriön ohjeessa ”Tunnistaminen valtionhallinnon verkkopalveluissa” (29.9.2003 VM 6/01/2003) todetaan muun muassa, että valtion virastojen ja laitosten on vältettävä omien tunnistamispalvelujen rakentamista. Tunnistamisessa on turvauduttava laajasti kansalaisten käytössä oleviin tunnistamispalveluihin, joita tarjoavat luotettavat kolmannet osapuolet, kuten laatuvarmennepalvelujen tarjoajat ja pankit. Ohjeen mukaan tarpeellista palvelun käyttäjän tunnistaminen on silloin, kun käyttäjä pääsee käsiksi suojattaviin tietoihin esimerkiksi henkilötietoihin. Myös valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän Vahtin ohjeissa (Valtion tietohallinnon internet-tietoturvallisuusohje, Vahti 1/2003) todetaan, että arkaluonteisten tietojen ollessa kyseessä tunnistuksen tulee olla luotettavan.

Koska Kansaneläkelaitos oli lakkauttanut henkilötunnuksen ilmoittamiseen perustuneen Internet -kyselypalvelun, asia ei antanut aihetta tietosuojavaltuutetun taholta enempään toimenpiteisiin.

Kansaneläkelaitoksen selvityksessä todettiin muun muassa, että käytöstä poistettu Internet -käsittelyvaihekysely oli ollut tietosisällöltään ja toimintaperiaatteiltaan samanlainen kuin opintotukihakemuksen käsittelyvaiheen automaattinen puhelinpalvelu. Ennen kuin puhelinpalvelu oli otettu käyttöön, palvelusta oli pyydetty tietosuojavaltuutetun kannanotto. Sen mukaan kyselyä voitiin tilapäisesti käyttää ottaen huomioon sen tietosisältö, henkilön mahdollisuus estää omien tietojensa käyttö sekä kyselystä ja sen kiello-oikeudesta tiedottaminen. Kansaneläkelaitoksen selvityksen mukaan kyselystä ja kiello-oikeudesta oli tiedotettu opintotukiesitteissä ja Kansaneläkelaitoksen Internet -palvelussa. Lukuvuoteen 2002-2003 saakka esitteessä oli ollut lomake, jolla henkilö saattoi tehdä henkilötietojensa käyttöestön. Tämän jälkeen lomake oli jätetty pois esitteen sivumäärää pienennettäessä.

Vuoden 2004 alussa Kansaneläkelaitos oli ottanut käyttöön tunnistetun henkilöasiakkaan ensimmäisen sähköisen palvelun. Tunnistus oli perustunut verkkopankkitunnuksiin tai sähköiseen henkilökorttiin. Palvelu sisälsi opintotuen saajien omien etuustietojen kyselyn. Se sisälsi muiden tietojen ohella myös käsittelyvaihekyselyssä olleet hakemus- ja ratkaisutiedot – ei kuitenkaan käsittelyaikaennustetta ja tietoa hakemuksen käsittelyvaiheesta. Koska opintotukiasiakas siten sai Kansaneläkelaitoksen sähköisestä asiointipalvelusta käsittelyvaihekyselyä vastaavat tiedot ja koska sähköisessä asiointipalvelussa tietoturvallisuus oli hoidettu, oli perusteltua poistaa pelkästään henkilötunnukseen perustuva avoin palvelu.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 13 ja 32 §:t

ASIA: ASIAKKAAN HENKILÖTUNNUKSEN KÄSITTELY KIRJASTOSSA**Asian kuvaus:**

Henkilö A kertoi, että kirjaston tietokoneen käyttäjältä otetaan koneen käytön ajaksi kirjastokortti tai henkilöllisyystodistus. A tiedusteli, voiko kirjasto kirjata ajanvaraus- ja koneenkäyttökirjaan niiden asiakastietokoneiden käyttäjien henkilötunnuksen, joilla ei ole kirjastokorttia. Edellä mainittu kirja on vain kirjaston henkilökunnan käytettävissä. Käytäntö helpottaisi mahdollisten tietokoneiden väärinkäytösten - esimerkiksi tietomurron - selvittämistä jälkikäteen.

Tietosuojavaltuutetun vastaus

Henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden arvioimisessa on olennaista, että henkilötietojen käsittelyn tarkoitus määritellään. Lisäksi tulee arvioida henkilötietojen eri käsittelyvaiheet sekä rekisteröityjen oikeuksien toteuttamiseen liittyvät menettelytavat. Henkilötietolain 8 §:ssä säädetään henkilötietojen keräämisen ja tallettamisen edellytyksistä. Henkilötietojen käsittelyn tulee olla myös lain 6 §:n edellyttämällä tavalla asianmukaista rekisterinpitäjän toiminnan kannalta.

Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan kirjaston toimintaan kuuluvaa voi olla palvelu, jossa kirjaston tiloissa tarjotaan asiakkaiden käyttöön asiakaspääteitä. Arvioitaessa sitä, voidaanko kirjastossa kerätä tietokoneen käyttäjän henkilötietoja, on ensin selvitettävä, olisiko muita keinoja ratkaista väärinkäytöksiin liittyvä ongelma.

Mikäli muita keinoja on haettu ja kokeiltu eikä niitä objektiivisesti arvioituna voida pitää riittävinä ongelmaan nähden, pitää tietosuojavaltuutettu mahdollisena, että käyttäjiä koskevia tietoja voitaisiin kirjata A:n kertomalla tavalla. Tällöin voidaan henkilötietolain 9 § huomioon ottaen tallettaa vain käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia tietoja. Asiaan voi vaikuttaa se, millä velvoitteella ja periaatteilla kunta järjestää kyseistä toimintaa.

Henkilötunnuksen käsittely on mahdollista ainoastaan lain 13 §:ssä mainituin perustein. Henkilötunnusta voi pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan käsitellä, jos rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää rekisterinpitäjän oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan kirjastokortittomien tietokoneenkäyttäjien henkilötunnuksen käsittely voisi perustua tähän lainkohtaan, jos katsotaan, että kirjaston kuuluu estää asiakkaiden käytössä olevien tietokoneiden käyttö rikolliseen toimintaan ja tarvittaessa tarjota riittävät tiedot rikoksen selvittämiseksi. Edellytyksenä on lisäksi se, että rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää tästä tehtävästä suoriutumiseksi eikä vaihtoehtoisia menettelytapoja ole käytettävissä.

Olennaista on myös se, ettei henkilötietoja saa tallettaa pidempään kuin käyttötarkoitus edellyttää. Henkilötietolain keskeinen kysymys on, millä tavoin väärinkäytöksiin syyllistyneiden tietoja käsitellään ja on tarpeen säilyttää. Julkisen hallinnon tietohallinnon neuvottelukunta JUHTA on antanut 17.12.2004 suosituksen "Asiakaspäätteet julkishallinnossa" (JHS 157). Se koskee kaikkia julkishallinnon organisaatioita, jotka tarjoavat asiakaspäätteitä asiakkaidensa käyttöön. Suosituksessa todetaan, että asiakaspäätteiden lähettyvillä tulee olla näkyvillä päätteiden käyttöehdot. Käyttöehtoihin voidaan tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan sisällyttää kohtuulliseksi määriteltävissä oleva ehto siitä, ettei käyttöohjeiden vastaiseen menettelyyn syyllistyneillä ole tiettyyn aikaan oikeutta käyttää laitteita. Mitään erillistä väärinkäyttäjien rekisteriä ei saa muodostaa.

Suosituksessa JHS 157 todetaan edelleen, että mikäli on perusteltua syytä olettaa, että päätettä on käytetty rikolliseen toimintaan, poliisin tehtävä on selvittää asia. Päätteistä vastaava henkilökunta ei saa seurata näytöltä tai verkonvalvontatyökaluja käyttämällä yksittäisten käyttäjien toimintaa päätteellä. Sähköisen viestinnän tietosuojalain 4 §:n mukaan verkkosivustojen selaamisesta kertyvät tunnistamistiedot ovat luottamuksellisia, ellei laissa toisin säädetä. Tunnistamistietojen käsittelyä ja suojausta koskevien kysymysten käsittely ei kuulu tietosuojavaltuutetun toimivaltaan.

Lain 32 § velvoittaa rekisterinpitäjää toteuttamaan tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi muun muassa asiattomalta pääsylvä tietoihin. Lain 5 § puolestaan asettaa rekisterinpitäjälle huolellisuusvelvoitteen ja 7 § käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimuksen .

Nämä velvollisuudet huomioon ottaen kirjastokortittoman henkilön henkilötiedot tulee kirjata siten, että tiedot ovat suojattu. Suojaaminen on erityisen tärkeää, koska asiakastiedot käytännössä mahdollistaisivat myös pääsyn sähköisen viestinnän tietosuojalaissa määriteltyihin luottamuksellisiin tunnistetietoihin, mikä on mahdollista vain laissa mainituin edellytyksin. Myös JHS 157 korostaa, että mikäli julkisen palvelun käyttö ei edellytä käyttäjän tunnistamista, palvelua on voitava käyttää anonyymisti.

Asiakkaan informointi

Yhtenä vaatimuksena kävijätietojen rekisteröimiselle on pidettävä sitä, että atk-laitteiden käyttöperiaatteet ja niihin liittyvät ehdot ja sanktiot on määritelty ja käyttäjien tiedossa. Käyttäjiä tulee informoida toiminnan yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä henkilötietolain 24 §:n edellyttämällä tavalla. Asiakkaalle tulee siten kertoa muun muassa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta. Asiakkaan tulee tietää, minkälaisilla edellytyksillä tietokoneen käyttö on mahdollista.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 5-9 §:t, 13 §, 24 §, 32 § ja 38 §
Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 4 §

ASIA: REKISTERÖIDYN TARKASTUSOIKEUS INTERNETIN KAUTTA**Asian kuvaus:**

Voidaanko rekisteröidyn tarkastusoikeus ja oikeus vaatia tiedon korjaamista toteuttaa niin, että rekisterinpitäjä tarjoaa rekisteröidylle mahdollisuuden Internetin välityksellä kirjautua itse omilla tunnuksillaan henkilörekisterijärjestelmään maksutta niin usein kuin haluaa ja itse muokata tai poistaa tietojaan? Kyseessä oli rekisteri henkilöistä, jotka suostumuksellaan olivat liittyneet klubin jäseniksi.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Henkilötietolain (523/1999) 26 §:n mukaan jokaisella on lähtökohtaisesti salassapitosäännösten estämättä oikeus tiedon etsimiseksi tarpeelliset seikat ilmoitettuaan saada tietää, mitä häntä koskevia tietoja henkilörekisteriin on talletettu tai, ettei rekisterissä ole häntä koskevia tietoja. Rekisterinpitäjän on samalla ilmoitettava rekisteröidylle rekisterin säännönmukaiset tietolähteet sekä se, mihin rekisterin tietoja käytetään ja säännönmukaisesti luovutetaan.

Henkilötietolain 28 §:ssä on puolestaan säädetty muun muassa siitä, että sen, joka haluaa tarkastaa itseään koskevat tiedot 26 §:ssä tarkoitetulla tavalla, on pyydettävä sitä rekisterinpitäjältä omakätisesti allekirjoitetussa tai sitä vastaavalla tavalla varmennetussa asiakirjassa tai henkilökohtaisesti rekisterinpitäjän luona. Rekisterinpitäjän on ilman aiheetonta viivytystä varattava rekisteröidylle tilaisuus tutustua 26 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin tai annettava tiedot pyydettäessä kirjallisesti.

Tiedon korjaamisesta henkilötietolain 29 §:ssä on säädetty muun muassa niin, että rekisterinpitäjän on rekisteröidyn vaatimuksesta oikaistava, poistettava tai täydennettävä rekisterissä oleva, käsittelyn tarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut henkilötieto.

Tietosuojavaltuutettu katsoi, että rekisterinpitäjällä on halutessaan mahdollisuus tarjota palvelu, jossa rekisteröity pääsee kirjautumaan omilla tunnuksillaan järjestelmään maksutta niin usein kuin haluaa ja muokkaamaan tai poistamaan tietojaan. Tämä menettelytapa ei kuitenkaan yksin riitä toteuttamaan henkilötietolaissa säädettyä rekisteröidyn tarkastusoikeutta ja oikeutta vaatia tiedon korjaamista. Rekisteröidyllä on halutessaan oikeus esittää rekisterinpitäjälle tarkastusoikeutta koskeva pyyntö esimerkiksi käymällä rekisterinpitäjän luona tai allekirjoittamallaan kirjeellä. Rekisterinpitäjän velvollisuus antaa tiedot pyydettäessä kirjallisesti merkitsee käytännössä esimerkiksi sitä, että tiedot tulostetaan paperille ja toimitetaan rekisteröidylle.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki: 26 §, 28 § ja 29 §

ASIA: USKONNOLLISEN YHDYSKUNNAN ENTISEN JÄSENEEN TIETOJEN POISTAMINEN JÄSENREKISTERISTÄ

Asian kuvaus:

Henkilö oli eronnut uskonnollisesta yhdyskunnasta ja vaati kaikkien itseään koskevien tietojen poistamista kirkon rekisteristä. Kirkko poisti rekisteristään entisen jäsenen osoitteen ja puhelinnumeron, mutta säilytti muut tiedot muun muassa nimen, syntymäajan ja -paikan, tiedot seurakunnasta, kasteesta ja konfirmoinnista. Kirkon mukaan tiedot tulee säilyttää pysyvästi siltä varalta, että henkilö myöhemmin liittyisi uudestaan kirkkoon. Tietoja uskonnollisista toimituksista ei ole missään muussa rekisterissä. Sen sijaan tieto uskontokuntaan kuulumisesta säilyy väestötietojärjestelmässä pysyvästi. Jäsenen erotessa uskonnolliset toimitukset mitätöidään, mutta jäsenen liittyessä uudestaan kirkkoon voidaan hänelle aikaisemmin suoritettut toimitukset palauttaa.

Uskontokuntien jäsenrekistereitä koskevan lain 4 §:n mukaan jäsenrekisteriin talletetaan muun muassa uskontokunnasta eroamisajankohta. Tässä laissa ei kuitenkaan säädetä siitä, kuinka kauan entisen jäsenen tietoja saa jäsenrekisterissä säilyttää. Tuleeko entisen jäsenen tiedot poistaa uskonnollisen yhdyskunnan jäsenrekisteristä vai saako niitä säilyttää siellä pysyvästi?

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Tietosuojavaltuutettu antoi asiasta valituskelpoisen päätöksen, jossa määräsi kaikki entistä jäsentä koskevat tiedot poistettavaksi uskonnollisen yhdyskunnan rekisteristä.

Uskontokuntien jäsenrekistereitä koskevan lain 3 §:n mukaan jäsenrekisterin pitämisessä ja tietojen luovuttamisessa noudatetaan, mitä henkilötietojen suojaa koskevassa lainsäädännössä ja muussa laissa säädetään. Siten henkilötietolakia sovelletaan uskonnollisen yhdyskunnan jäsenrekisterin pitoon siltä osin kuin muuta ei ole erikseen säädetty. Tieto uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä on henkilötietolain mukaan arkaluonteinen henkilötieto. Uskonnollinen yhdyskunta saa käsitellä tietoja niin kauan kuin henkilö on jäsen tai hänellä muutoin on yhdyskuntaan säännölliset yhteydet. Henkilötietolain mukaan arkaluonteiset henkilötiedot on poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen kun käsittelylle ei ole edellä mainittua perustetta. Henkilötietolain nojalla jäsenen tietoja voidaan säilyttää eroilmoituksen jälkeenkin niin kauan kuin jäsenmaksut tai muut velvoitteet ja oikeudet on hoidettu tai muuta perusteltua syytä varten. Sen jälkeen kun edellä mainittuja syitä ei ole, entisen jäsenen tiedot tulee hävittää.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että yksilön itsemääräämisoikeuden voidaan katsoa kuuluvan osana perusoikeusjärjestelmämme nimenomaisen sitä koskevan perustuslakimaininnan puuttumisesta huolimatta. Suomen

perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan mukaan lailla pitää säätää muun muassa tietojen säilytysajasta rekisterissä. Perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Lainsäännösten nojalla jää epäselväksi, minkä vuoksi ja kuinka kauan entistä jäsentä koskevia tietoja tulisi säilyttää uskonnollisen yhdyskunnan rekisterissä. Epäselvässä laintulkintatilanteessa tietosuojavaltuutettu katsoo, että asiaa tulee tulkita rekisteröidyn eduksi. Asiassa ei ole esitetty perusteita säilyttää tietoja vastoin entisen jäsenen nimenomaista tahtoa. Entistä jäsentä koskevien tietojen pysyvä säilyttäminen ei muun muassa perustuslain 10 § huomioon ottaen voi olla mahdollista ilman siihen oikeuttavaa lainsäännöstä tai jäsenen suostumusta. Päätöstä annettaessa jäsenen erosta oli kulunut jo runsaat kolme vuotta. Siten ei voida katsoa, että säännös eroamisajankohdan merkitsemisestä mitätöityisi, jos jäsentiedot nyt poistetaan kun kaikki oikeudet ja velvollisuudet on jo aikoja sitten hoidettu. Ratkaisua perusteltiin myös tietosuojavaltuutetun aiemmalla ratkaisukäytännöllä.

Tietosuojavaltuutettu lähetti asian johdosta kuitenkin opetusministeriölle kirjeen, jossa katsoi, että asiaa tulisi arvioida laajemmin kuin mitä tässä yhteydessä on ollut mahdollista. Tietosuojavaltuutettu katsoi kirjeessään, että olisi syytä säätää lailla siitä, kuinka kauan uskonnollinen yhdyskunta voi entisten jäsenten tietoja rekisterissään eroamisajankohdan merkitsemisen jälkeen säilyttää.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki: 1 §, 2 §, 9 § 2 mom., 11 § 2 k, 12 § 5 k ja 7 k, 12 § 2 mom., 29 §, 40 § 2 mom.

Laki uskontokuntien jäsenrekistereistä 3 § ja 4 §

Uskonnonvapauslaki 4 §

Suomen perustuslaki 10 § 1 mom. ja 11 §

ASIA: KOULUPSYKOLOGIEN KOULUVALMIUSASIAKKUUKSIEN KIRJAAMINEN

Asian kuvaus:

Koulupsykologi kertoi tekevänsä kouluvalmiustutkimuksia. Halutessaan lapsensa kouluvalmiustutkimuksiin huoltajat tekevät kouluvirastolle ilmoituksen, josta kanslisti kirjaa tiedon oppilastietojärjestelmään. Kirjaamiseen ei ole huoltajien suostumusta. Koulupsykologi saa sen jälkeen kopion ilmoituksesta ja ottaa yhteyttä huoltajiin tutkimuksen tekemiseksi.

Ennen kouluvirasto sai lukumäärätiedon erityisjärjestelyjä vaativista oppilaista, mutta vaatii nykyisin myös oppilaan henkilötiedot. Perusteeksi on esitetty, että menettelyllä pyritään estämään oppilaspaikkojen täyttämättä jääminen.

Koulupsykologi kysyi, voidaanko psykologista asiakkuutta koskeva tieto kirjata oppilasrekisteriin väliaikaisesti. Hän tiedusteli myös, onko ilmoittautumislomake lain mukainen, koska siinä ei pyydetä vanhempien suostumusta henkilötietojen tallettamiseen oppilasrekisteriin.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Koulutulokasta koskevien henkilötietojen käsittely arvioitaessa opetuksen aloittamisajankohtaa

Henkilötietolain veloitteet kohdistuvat lain 3 §:n 4 kohdassa määriteltyyn rekisterinpitäjään. Tietosuojavaltuutettu on katsonut ratkaisukäytännössään, että perusopetuksessa rekisterinpitäjänä on kunnassa perusopetuksesta vastaava lautakunta.

Perusopetuslain 27 §:n mukaan opetuksen järjestäjä voi psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella antaa lapselle luvan aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin. Kaikki sellaiset lapsesta kerättävät tiedot, jotka voidaan yhdistää häneen jollakin tavalla, ovat henkilötietolain 3 §:n 1 kohdassa määriteltyjä henkilötietoja. Hakemuksen käsittelyssä kerättäneen myös henkilötietolain 11 §:ssä lueteltuja arkaluonteisia tietoja.

Henkilötietojen käsittely on henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan mahdollista, jos käsittely johtuu rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Arkaluonteisten tietojen osalta käsittelyn tulee lain 12 §:n 5 kohdan mukaan johtua välittömästi tällaisista tehtävistä. Lapsen henkilötietojen käsittely hakemusasiassa perustuu perusopetuslain 27 §:ään.

Psykologi tallettaa asiakkaitaan koskevat tiedot omaan asiakasrekisteriinsä. Koulunkäynnin aloittamisajankohdasta päättävä taho käsittelee hakemusasiassa tarpeellisia henkilötietoja päätöksen tekemiseksi. Opetuksen aloittamisajankohdan ratkaiseminen on tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan myös kerättävien henkilötietojen lain 6 §:ssä mainittu käsittelyn tarkoitus. Lain 7 § huomioon ottaen tietoja voi käyttää vain siihen tarkoitukseen, johon ne on kerätty.

Lapsi ei tässä vaiheessa ole vielä oppilaana missään peruskoulussa. Koulun ja lapsen välille ei ole muodostunut henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainittua asiallista yhteyttä, mihin oppilaiden henkilötietojen käsittely koulussa perustuu. Oppilaitos käsittelee oppilaiden henkilötietoja opetuksen järjestämiseksi. Koska lapsen huoltajat ovat hakeneet lapsen koulunkäynnin aloittamisajankohdan myöhentämistä, tässä vaiheessa on vielä epäselvää, koska lapsi aloittaa perusopetuksen. Samaan henkilörekisteriin kuuluvat lain 3 §:n 3 kohdan mukaan ainoastaan käyttötarkoituksensa vuoksi yhteenkuuluvat merkinnät.

Oppilasrekisteriin voidaan tallettaa lain 9 § huomioon ottaen vain opetuksen järjestämisessä tarpeellisia henkilötietoja. Lain esitöiden mukaan

henkilötietoja voidaan pitää käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisina silloin, kun ne ovat asianmukaisia ja olennaisia eivätkä liian laajoja siihen tarkoitukseen, mihin ne on kerätty ja missä niitä myöhemmin käsitellään. Suostumuksellakaan ei voida kerätä tarpeettomia tietoja. Jos psykologiset tutkimukset osoittavat, että ei ole perustetta lapsen opetuksen myöhemmälle aloittamiselle, tieto hakemuksen tekemisestä saattaa antaa harhaanjohtavan käsityksen lapsesta opetusta järjestettäessä.

Tietouojavaletuutettu katsoi, ettei tietoa lapsen huoltajan opetusvirastolle tekemästä hakemuksesta lapsen koulunkäynnin poikkeavasta aloittamisajankohdasta voida tallettaa oppilasrekisteriin, koska lapsi ei ole vielä koulun oppilas, vaan oppivelvollisuuden aloittamisajankohtaa vasta selvitetään. Kerättyjen tietojen käyttötarkoitus ei ole opetuksen järjestäminen. Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan tieto opetuksen poikkeavaa aloittamisajankohtaa koskevasta hakemuksesta ja muu päätöksen tekemiseen liittyvä materiaali, tulee näin ollen tallettaa erilliseen henkilörekisteriin.

Tietosuojavaltuutettu kiinnitti huomiota myös hakijan informointiin ja rekisteriselosteen laatimiseen. Henkilötietolain lähtökohtana (Hetil 24 §) on, että rekisteröidyllä on mahdollisuus saada tieto itseään koskevien henkilötietojen käsittelystä. Hakijoita tulee siis informoida heidän henkilötietojensa käsittelystä hakuprosessissa. Henkilörekisteristä tulee myös laatia lain 10 §:n mukainen rekisteriseloste, joka tulee olla jokaisen saatavilla.

Asian käsittelyyn liittyvien tietojen salassa pidosta

Hakemukseen liittyvien henkilötietojen salassa pidosta on säännöksiä perusopetuslain 40 §:ssä ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 24 §:ssä. Esimerkiksi oppilaiden henkilökohtaisia oloja koskevat tiedot, jotka on saatu koulutukseen liittyviä tehtäviä hoidettaessa, ovat salassa pidettäviä. Samoin salassa pidettäviä ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta tai sen tuloksesta. Jo tieto siitä, että huoltaja hakee lapsensa koulunkäynnin aloittamisajankohdan myöhentämistä, kertoo tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan lapsen henkilökohtaisista oloista.

Perusteista antaa tieto salassa pidettävistä asiakirjoista kerrotaan julkisuuslain 7 luvussa. Salassa pidettävän tiedon voi antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tietojen saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Tietojen antaminen on myös mahdollista jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa.

Opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, koulun perusopetuslain 37 §:ssä määritelty henkilöstö sekä kouluterveydenhuollosta ja muusta oppilashuollosta vastaavat henkilöt saavat antaa toisilleen sekä koulutuksesta vastaaville viranomaisille opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot salassapitosäännösten estämättä. Tämä ilmenee perusopetuslain 40 §:n 2 momentista. Salassapitovelvollisuus tulee ottaa huomioon hakemukseen sisältyvien

tietojen käsittelyssä. Tarvittaessa pitää pystyä perustelevaan, minkä vuoksi jokin tieto on ollut välttämätöntä antaa opetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi lain kohdassa mainitulle taholle.

Myös henkilötietolain 32 § velvoittaa suojaamaan henkilötiedot ulkopuolisilta. Ulkopuolisia ovat ne, jotka eivät tarvitse henkilötietoja työtehtävissään ja joilla ei ole oikeutta saada salassa pidettäviä tietoja.

Tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan oppilaspaikkojen täyttämistä koskevassa suunnittelussa tulisi lähtökohtaisesti käyttää tilastotietoja. Mietittäväksi jää, miksi tietyllä alueella tehtyjen perusopetuksen myöhempää aloittamista koskevien hakemusten lukumäärätieto ei ole riittävä. Joka tapauksessa tulee ottaa huomioon henkilötietolain velvoitteet sekä tietojen salassa pitoa koskevat säännökset.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki 3.1 § kohta 4, 6 §, 7 §, 8.1 § kohta 4 ja 5, 9 §, 11 ja 12 §, 32 §
Perusopetuslaki 27 §, 37 §, 40 §
Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24 §

ASIA: OPPILAIEN HENKILÖTIETOJEN LUOVUTTAMINEN

Asian kuvaus:

Peruskoulusta oli luovutettu oppilaiden yhteystietoja yhdistykselle, joka järjesti oppilaille koulun opetusohjelmaan sisältyvän turvakurssin. Yhdistys lähetti kurssille osallistuvien oppilaiden koteihin tunnuksia, joiden avulla pääsi tutustumaan yhdistyksen kotisivuihin. Yhdistys hankki myös vakuutukset oppilaille. Tietosuojavaltuutetulta tiedusteltiin, oliko koululla oikeus luovuttaa yhdistykselle oppilaiden yhteystiedot ilman huoltajien suostumusta.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Kurssin toteuttaminen toimeksiannon perusteella

Asiassa ilmeni, että turvakurssin järjestäminen liittyi opetussuunnitelman toteuttamiseen. Perusopetuslain 4 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. Oppilaitos käsittelee oppilaiden henkilötietoja opetuksen järjestämiseksi. Oppilaitoksen ja oppilaan välillä on henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainittu asiakassuhteeseen perustuva asiallinen yhteys, mihin oppilaiden henkilötietojen käsittely oppilaitoksissa perustuu.

Mikäli yhdistys voi koulun toimeksiannosta antaa perusopetusta, yhdistys voi tietosuojavaltuutetun käsitykseni mukaan käsitellä toimeksiannon toteuttamiseksi oppilaiden henkilötietoja. Se on henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan mahdollista. Toimeksisaajalle voidaan lain 9 §:n mukaan antaa toimeksiannon toteuttamiseksi tarpeellisia henkilötietoja oppilaista. Toimeksiantosopimuksessa on todettava osapuolten tehtävät ja vastuut.

Jos perusopetuslaki ei salli, että perusopetusta toteutetaan tällaisen toimeksiannon perusteella, myöskään henkilötietojen käsittely ei voi perustua toimeksiantosopimukseen. Tietosuojavaltuutetun toimivaltaan ei kuulu ratkaista kysymystä siitä, voiko yhdistys järjestää perusopetuksen opetussuunnitelmaan liittyvän turvakurssin.

Vapaaehtoisen kurssin järjestäminen

Mikäli turvakurssi järjestettäisiin vapaaehtoisena kurssina, alaikäisen oppilaan huoltaja päättäisi kurssille osallistumisesta. Henkilötietojen käsittely perustuisi tällöin henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainittuun kurssilaisen ja kurssin järjestäjän välillä vallitsevaan asialliseen yhteyteen. Ilmoittautumisen yhteydessä tulisi kertoa myös kurssiin liittyvästä oppilaan henkilötietojen käsittelystä.

Henkilötietojen käsittely käsittelystä informointi

Henkilötietolain 24 § velvoittaa rekisterinpitäjää informoimaan henkilötietojen käsittelystä. On huolehdittava, että rekisteröity voi saada tiedon rekisterinpitäjästä ja henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta sekä siitä, mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan. Myös rekisteröidyn oikeuksien käyttämisestä tulee informoida.

Järjestettiinpä turvakurssi opetusohjelmaan liittyvänä tai vapaaehtoisena, tietosuojavaltuutettu katsoi, että kurssin toteuttamiseen liittyvästä henkilötietojen käsittelystä tulee informoida oppilaiden huoltajia.

Yhteystietojen salassapidon merkitys

Osa oppilaitoksen oppilaistaan keräämistä henkilötiedoista saattaa olla salassa pidettäviä. Oppilaiden henkilötietojen salassa pidosta on säännöksiä perusopetuslain 40 §:ssä ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki) 24 §:ssä. Esimerkiksi oppilaiden yhteystiedot voivat olla julkisuuslain 24 §:n 31 kohdan perusteella salassa pidettäviä

Henkilötietojen luovuttaminen suoramarkkinointiin

Jos käyttöoikeuksien myöntäminen yhdistyksen kotisivuille liittyy yhdistyksen toiminnan markkinointiin eikä turvakurssin järjestämiseen, oppilaiden julkistenkin henkilötietojen luovuttaminen käyttöoikeuksien myöntämiseksi

edellytti tietosuojavaltuutetun käsityksen mukaan alaikäisten oppilaiden huoltajien suostumusta. Perusteeksi tietosuojavaltuutettu esitti viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin. Sen mukaan viranomaisen henkilörekisteristä saa luovuttaa henkilötietoja suoramarkkinointia varten vain, jos niin erikseen säädetään tai jos rekisteröity on antanut siihen suostumuksensa. Suostumusta pyydetessä tulee oppilaiden vanhemmille kertoa, että suoramarkkinointi toteutetaan myöntämällä käyttöoikeudet yhdistyksen kotisivuille.

Sovelletut säännökset

Henkilötietolaki 8.1 § kohta 5 §, 6 §, 8.1 kohta 7, 9 §, 24 §
 Perusopetuslaki 4 §, 40 §
 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 16.3 § , 24 §

ASIA: ASIAKKAALLE KOHDISTETTAVA SÄHKÖINEN SUORAMARKKINOINTI JA KYSYMYS ASIAKKAAN INFORMOINNISTA

Asian kuvaus:

Yritys tarjosi vedonlyönnin vihjeitä palvelunumerossaan. Yritys talletti palvelunumeroonsa soittaneiden henkilöiden puhelinnumeroita sms-numerokantaan. Sms-numerokannan käyttötarkoituksia olivat asiakassuhteen hoito (tiedotteet asiakkaille pelikohteiden todennäköisyyksien tai kertoimien muutoksista, jotka mahdollisesti vaikuttavat heidän pelipäätökseensä) ja suoramarkkinointi.

Kyseiseen vihjepuhelimeen soittanut henkilö alkoi saada palvelua tarjoavan yrityksen tekstiviestimainoksia matkapuhelimeensa soittonsa jälkeen. Saiko soittajalle kohdistaa kyseistä palvelunumeroa mainostavaa sähköistä suoramarkkinointia tekstiviestin välityksellä? Yritys katsoi, että niiden henkilöiden osalta, jotka ovat soittaneet sen palvelunumeroon, sillä oli markkinointioikeus, koska se markkinoi samankaltaista tuotetta, jonka asiakas oli jo ostanut.

Asiakkaiden informoinnin osalta yritys ilmoitti, että sen internet-sivuilla ja lehtimainoksissa on näkyvästi kaikki yhteystiedot ja jokainen asiakas voi helposti ja maksutta pyytää nimensä poistettavaksi suoramarkkinointilistalta. Yrityksen lehtimainoksessa on mainittu aina mm. seuraava tieto: Vain yritys X voi käyttää tietojasi omaan markkinointiinsa.

Tietosuojavaltuutetun vastaus:

Sähköistä suoramarkkinointia säätelevät sähköisen viestinnän tietosuojalain ohella henkilötietolaki sekä kuluttajille suunnatun markkinoinnin osalta

kuluttajansuojalaki. Tietosuojavaltuutetun toimivaltaan ei kuitenkaan kuulu arvioida, onko kuluttajansuojalakia noudatettu.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain 26 §:n 3 momentti mahdollistaa luonnolliselle henkilölle ilman ennakkosuostumusta kohdistettavan suoramarkkinoinnin esim. silloin, kun palvelun tarjoaja saa asiakkaana olevalta luonnolliselta henkilöltä tekstiviestiin liittyvän yhteystiedon tuotteen tai palvelun myynnin yhteydessä ja tämä sama palvelun tarjoaja käyttää tätä yhteystietoa omien samaan tuoteryhmään kuuluvien tai muuten vastaavien tuotteiden ja palvelujen suoramarkkinoinnissa.

Yksin se, että palvelun tarjoaja markkinoi luonnolliselle henkilölle samaan tuoteryhmään kuuluvaa tai muuten vastaavaa palvelua, ei kuitenkaan sellaisenaan riitä tekemään sähköistä suoramarkkinointia ja siihen liittyvää henkilötietojen käsittelyä lainmukaiseksi. Jotta sähköinen suoramarkkinointi olisi kokonaisuudessaan lainmukaista, sen tulee täyttää myös muun sitä säätelevän lainsäädännön, esim. henkilötietolain asettamat vaatimukset.

Asiakkaiden tietojen tallettamiselle henkilökisteriin täytyy siis olla olemassa peruste (henkilötietolain 6 §:n mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta) ja rekisteröityjä henkilöitä täytyy informoida heidän tietojensa käsittelystä lain edellyttämällä tavalla.

Tietosuojavaltuutettu katsoi, että yrityksen on mahdollista luoda vedonlyönnin vihjepalvelu, joka pitää sisällään mm. sen, että asiakkaaseen ollaan yhteydessä, jos pelikohteiden todennäköisyydet tai kertoimet muuttuvat siten, että tällä voi olla vaikutusta heidän pelipäätökseensä. Asiakkaiden henkilötietoja voidaan käsitellä (esim. tallettaa henkilökisteriin) siinä laajuudessa, mikä tämän palvelun tarjoamiseksi on tarpeellista ja asiallisesti perusteltua.

Tietosuojavaltuutettu ei pitänyt yrityksen esittelemää tapaa informoida henkilöitä, joiden tietoja talletetaan sms-numerokantaan, riittävänä henkilötietolain 24 §:n ja sähköisen viestinnän tietosuojalain 26 §:n kannalta arvioituna.

Henkilötietolain 24 §:n 1 momentin mukaan rekisterinpitäjän on henkilötietoja kerätessään huolehdittava siitä, että rekisteröity voi saada tiedon rekisterinpitäjästä ja tarvittaessa tämän edustajasta, henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta sekä siitä, mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan, samoin kuin ne tiedot, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn oikeuksien käyttämiseksi asianomaisessa henkilötietojen käsittelystä. Tiedot on annettava henkilötietoja kerättäessä ja talletettaessa tai, jos tiedot hankitaan muualta kuin rekisteröidyltä itseltään ja tietoja on tarkoitus luovuttaa, viimeistään silloin kun tietoja ensi kerran luovutetaan. Henkilö ei siis saa tulla rekisteröidyksi esim. asiakkaaksi ilman, että häntä informoidaan asiasta henkilötietolain 24 §:n edellyttämällä tavalla.

Sähköisen suoramarkkinoinnin ollessa kyseessä myös sähköisen viestinnän tietosuojalaki asettaa informointivelvoitteita rekisterinpitäjälle. Yhteystietoja hankittaessa asiakkaalle on ilmoitettava selkeällä ja erottuvalla tavalla niiden edelleen käytöstä suoramarkkinointiin ja tälle on annettava mahdollisuus kieltää yhteystietojen käyttö tähän tarkoitukseen. Palvelun tarjoajalla tai tuotteen myyjällä on velvollisuus toteuttaa sähköinen viestintäpalvelu siten, että jo tilatessaan tuotteen tai palvelun asiakas voi kieltää yhteystietojensa käytön suoramarkkinointiin. Tätä mahdollisuutta on edelleen tarjottava kunkin suoramarkkinointiviestin yhteydessä ilman erillistä maksua ja helposti.

Henkilötietolain 24 §:ssä ja sähköisen viestinnän tietosuojalain 26 §:ssä säädetty merkitsee käytännössä mm. sitä, että jokaisen sms-numerokantaan rekisteröidyn henkilön, jolle yritys kohdistaa sähköistä suoramarkkinointia sähköisen viestinnän tietosuojalain 26 §:n 3 momentin nojalla ilman ennakkosuostumusta täytyy tietää siitä, että 1) hänet on rekisteröity ko. rekisteriin, 2) hänen tietojan voidaan käyttää sähköisessä (esim. tekstiviestin avulla toteutetussa) suoramarkkinoinnissa ja että 3) hänellä on halutessaan oikeus kieltää ko. markkinoinnin kohdistaminen itseensä.

Ottaen huomioon, että rekisterinpitäjälle henkilötietolaissa säädetty informointivelvoite pitää sisällään mm. informoinnin henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta, tietosuojavaltuutettu katsoi, että niillä henkilöillä, joille pelikohteiden tai kertoimien muutoksia koskevia tiedotteita saatetaan lähettää, tulee olla tieto siitä, että heidän tietojan voidaan myös tässä tarkoituksessa käyttää.

Kaiken kaikkiaan rekisterinpitäjän menettelytapojen on informoinnin osalta oltava sellaisia, että lain edellyttämä informaatio tavoittaa kaikki rekisteröidyt. Lain edellyttämä informaatio tulee siis tarjota myös niille henkilöille, jotka eivät saa yrityksen palvelunumeroa sen lehtimainoksesta tai internet-sivuilta, vaan soittavat siihen esim. tuttavalta saadun tiedon perusteella.

Sovelletut säännökset:

Henkilötietolaki: 6 §, 9 §, 24 §

Sähköisen viestinnän tietosuojalaki: 26 §

**ASIA: TIETOSUOJAVALTUUTETUN LAUSUNTO VALTAKUNNANSYÖTTÄJÄLLE
HENKILÖREKISTERIRIKOSTA KOSKEVASSA ASIASSA/KÄRÄJÄOIKEU-
DEN TUOMIO**

Valtakunnansyyttäjän lausuntopyyntö:

Valtakunnansyyttäjä pyysi tietosuojavaltuutetulta rikoslain 38 luvun 10 §:n 3 momentissa tarkoitettua lausuntoa kihlakunnansyyttäjän syyttämättäjäätämispäätöksestä. Kihlakunnansyyttäjä oli katsonut että henkilö X oli syyllistynyt henkilörekisteririkokseen, mutta tekoa oli kuitenkin sen tahallisuus ja siitä ilmenevä tekijän syyllisyys huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä eikä siitä ollut odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja sen vuoksi kihlakunnansyyttäjä ei ollut nostanut X:ää vastaan syytettä. Asianomistaja oli saattanut syyttäjättämättä koskevan asian kanteluna valtakunnansyyttäjälle.

Sittemmin asia on saatettu tuomioistuimen ratkaistavaksi:

ASIAN KUVAUS

Vastaaja X oli toimiessaan terveydenhoitajana käsitellyt asianomistaja Y:n henkilötietoja vastoin henkilötietolain käyttötarkoitussidonnaisuutta käymällä katsomassa toisen terveydenhoitajan terveystietoja vaikka hänen ja kyseisen henkilön välillä ei ollut potilassuhdetta ja vaikka ohjeiden mukaan potilastiedoista ei katsota osoitetietoja.

Asian käsittelyn yhteydessä ilmeni, että vastaaja X oli kaksi kertaa käsitellyt/katsellut Y:n potilasrekisteritietoja ilman hoitosuhdetta tai muuta laillista perustetta. Vastaajan mukaan hän oli käynyt järjestelmässä, mutta tarkistanut sieltä ainoastaan osoitetiedot.

Sormenjälkitietojen perusteella asianomistajan (Y) tietoja oli katsottu osiossa, josta ilmeni kaikki, mikä oli kirjoitettu asiakkaasta sosiaali- ja terveystoimen terveyssektorin sektorin puolella. Henkilöstöä oli laajasti ohjeistettu viiden päivän koulutuksella järjestelmän käytöstä. Terveystietoja sai katsoa, mikäli oli potilashoitosuhte. Osoitetiedot löytyvät ajanvarausosioista, sinne on pääsy yhtä helppoa kuin kertomisiosioon.

Käräjäoikeuden tuomio:

Vastaaja tuomittiin hänen syykseen luetusta teosta 30 päivän sakkorangaistukseen (rikoslaki 38 luku). Asianomistajan vaatimus henkisestä kärsimyksestä hylättiin näyttämättömanä

Tuomion perusteluissa katsottiin, ettei ollut uskottavaa, etteikö vastaaja olisi katsonut asianomistajan terveystietoja samalla kun hän on katsonut asianomistajan osoitetietoja ottaen huomioon se, että vastaaja olisi käynyt kaksi eri kertaa asianomistajan tietoja katsomassa.

Tietosuojavaltuutetun lausunto:

Tietosuojavaltuutettu oli lausunut asiassa valtakunnansyyttäjälle antamassaan lausunnossa muun muassa seuraavaa.

Työntekijän vastuu

Vaikka henkilötietolaki velvoittaa lähtökohtaisesti rekisterinpitäjää, ulottuu rikosvastuu myös niihin, jotka käytännössä hoitavat henkilötietojen käsittelytehtäviä rekisterinpitäjän palveluksessa. Rekisterinpitäjä huolehtii omalta osaltaan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta suojaamalla henkilötiedot asianmukaisesti henkilötietolain 32 §:n mukaan. Henkilötietojen suojaaminen luvaton tai laitonta käsittelyä vastaan edellyttää myös työyhteisössä erilaisia teknisiä, organisatorisia sekä fyysisiä suojaustoimenpiteitä. Esimerkkeinä voidaan mainita käyttäjätunnukset, salasanat ja käyttövaltuuksien rajaaminen. Näiden suojaustoimenpiteiden myötä työntekijät tulevat tietoisiksi henkilötietojen käyttötarkoituksesta ja laillisen käsittelyn rajoista. Ryhtymällä käsittelemään muussa, henkilökohtaisessa tai ulkopuolisessa tarkoituksessa työtehtäviä varten annettuja käyttövaltuuksia, työntekijä käsittelee henkilötietoja käyttötarkoituksen vastaisesti.

Potilasrekisterin käyttötarkoitus ja käyttötarkoituksen vastainen käyttö

Potilasrekisterin käyttötarkoitus on potilaan tutkimusten ja hoidon suunnittelu, järjestäminen, toteuttaminen ja seuranta (laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/92, 2 § ja Sosiaali- ja terveysministeriön opas 2001:3; Potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä s. 9-10). Potilasrekisteritietojen käsittely muussa tarkoituksessa kuten esimerkiksi uteliaisuudesta tai osoitetietojen etsimiseksi yksityiskäyttöön ei ole laillista.

X oli kertomansa mukaan ollut tietoinen siitä, että potilastietoja ei saa käsitellä tai katsella ilman potilassuhdetta. Potilasasiakirjat ovat sivulliselta salassapidettäviä. Sivullisia ovat kaikki ne hoitohenkilökuntaankin kuuluvat, jotka eivät osallistu kyseisen potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin (laki potilaan asemasta ja oikeuksista, 785/92, 13 §).

Asiassa saattoi olla jossain määrin epäselvää, mitä potilastietoja X on mahdollisesti katsellut. Esitutkinta-aineistosta ei suoraan ilmene, kuinka syväle Y:n yksityisyyttä loukkaavia tietoja on katseltu. Kuitenkin jo potilassuhde sinänsä on salassapidettävä, vaikka varsinaisia terveydentilatietoja ei olisikaan katseltu. Hallituksen esityksessä laiksi

viranomaisten toiminnan julkisuudesta todetaan sosiaalihuollon asiakkaan osalta, että ”Koska jo tieto siitä, että henkilö on sosiaalihuollon asiakas, saattaa paljastaa arkaluonteisen seikan, salassapito ulottuisi kaikkiin asiakasta koskeviin tietoihin”. (HE 30/1998, 24 §:n 25 kohta). Sama periaate soveltuu myös terveydenhuollon potilaaseen.

Henkilörekisteririkos –tunnusmerkistön loppuosa ”ja siten loukkaa rekisteröidyn yksityisyyden suojaa tai aiheuttaa hänelle muuta vahinkoa tai olennaista haittaa...” voi jossain mielessä aiheuttaa hankaluuksia. Yksityisyyden suojan osalta kysymys on tiedollisesta itsemääräämisoikeudesta, jota loukataan sillä, etteivät henkilötiedot ole enää henkilön itsensä määrättävissä (KKO 1998:85).

Erillistä arviointia

Edellä mainittu Korkeimman oikeuden ratkaisu koski vuonna 1991 tehtyä henkilörekisteririkosta. Sittemmin perusoikeusuudistuksessa vuodelta 1995 yksityiselämän suoja nostettiin perusoikeudeksi (HM 8 §). Lisäksi perusoikeus- uudistuksen yhteydessä ja nykyisessä perustuslaissa yksityiselämän suoja koskevassa säännöksessä (PerL 10 §) todetaan, että henkilötietojen suojasta säädetään erikseen. Koska kyse on perustuslaista johdettavissa olevasta perusoikeudesta, ei teko, joka loukkaa perusoikeutta ja samalla täyttää henkilörekisteririkoksen tunnusmerkistön, voine olla vähäinen.

Tapauksen kuvauksen mukaan Y oli hakenut työyhteisössään ollutta avointa työpaikkaa, joka oli hänelle lähes varmasti alun perin luvattu, mutta jota hän ei kuitenkaan ollut sittemmin saanut. Y halusi tarkistaa, kuka oli käynyt katsomassa hänen potilastietojaan. Hän epäili oloaan sairaslomalla yhdeksi syyksi valitsematta jäämiseensä. Tilannehan voi olla esimerkiksi sellainen, että henkilö hankkii rekisteröityä koskevilla henkilötiedoilla ylivalan tarkoituksenaan käyttää hyväksi saamiaan tietoja.

Käyttötarkoitussidonnaisuuden vastainen menettely täyttää yksityisyyden suojan loukkauksen vaatimuksen, koska menettely loukkaa rekisteröidyn oikeutta tietää ja määrätä käsittelystä sekä ennen kaikkea oikeutta luottaa rekisterinpitäjältä johtuviin tai tämän antamiin käsittelyrajoituksiin (käyttötarkoitus).

Tietosuojavaltuutetun kuulemismenettelyn tarkoituksena on lainkäytön yhtenäistäminen. Tietosuojavaltuutetun toimiston selvityksen vuodelta 2004 mukaan edellä kuvatuilla perusteilla tapahtunut menettely on yleensä johtanut syytteen nostamiseen ja tekijöiden tuomitsemiseen.

ASIA: KÄRÄJÄOIKEUDEN TUOMIO HENKILÖTIETOLAIN VASTAISessa MENETTELYSSÄ

Asian kuvaus:

Henkilötietolain 41 §:n nojalla kihlakunnan syyttäjä pyysi ennen syytteen nostamista lausuntoa tietosuojavaltuutetulta terveydenhoitajan tekemästä kolmesta henkilörekisteririkoksesta ja niihin liittyvistä virkavelvollisuuksien rikkomisista. Käräjäoikeus varasi tietosuojavaltuutetulle tilaisuuden tulla kuulluksi.

Terveydenhoitaja A oli työpaikallaan terveyskeskuksessa kolme eri kertaa tahallaan käsitellyt terveyskeskuksen potilastietojärjestelmän kautta potilaiden henkilötietoja eli potilastietoja vastoin henkilötietolain käyttötarkoitussidonnaisuutta ja siten loukannut potilaiden yksityisyyden suojaa. Kunnan palveluksessa terveydenhoitajana toimiva A ei ole ollut hoitosuhteessa kyseisiin potilaisiin, joten hänellä ei ole ollut oikeutta käsitellä heidän henkilötietojaan. Käsittelemällä oikeudettomasti potilastietoja kunnan palveluksessa virkamiehenä eli terveydenhoitajana toimiva A oli virkaansa toimittaessaan myös tahallaan rikkonut virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa. Syyksi luettavaa menettelyä ei ollut huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä.

Käräjäoikeuden tuomio:

Käräjäoikeus tuomitsi A:lle kuudesta rikoksesta yhteisen, 60 päiväsakon suuruisen sakkorangaistuksen. Rangaistuksen mittaamisessa käräjäoikeus otti huomioon terveystietojen luonteen erittäin arkaluonteisina tietoina henkilön perustuslailla suojatusta yksityiselämästä.

A oli myöntänyt tarkastaneensa terveyskeskuksen potilastietojärjestelmästä, löytyykö asianomistajina olevista potilaista tietoja. Hän oli myös myöntänyt tutustuneensa potilastietojen sisältöön ainakin yhden asianomistajan tietojen osalta. A oli ilmoittanut olleensa huolestunut perheen tilanteesta kyseisen potilaan poikkeavan tuttavallisuuden ja hänelle kertomien asioiden johdosta. Sen vuoksi hän oli terveydenhuollon ammattilaisena tuntenut eettiseksi velvollisuudekseen tarkastaa, että perheen asioista huolehditaan kunnan terveydenhuollon toimesta. Jälkikäteen ajatellen A oli myöntänyt, että hänen olisi tullut käyttää muita keinoja kuin potilastietojen tarkastamista, mikäli olisi kokenut perheen tarvitsevan viranomaisten apua.

A oli kiistänyt syytteen, koska hänen tarkoituksenaan ei ollut loukata yksityisyyden suojaa. Hän ei ollut kertonut kenellekään potilastietojärjestelmästä lukemistaan tiedoista. A oli vedonnut myös siihen, ettei työnantaja ollut antanut työntekijöille ohjeita, milloin

potilastietojärjestelmän tietoja ei saa katsoa. Toisaalta hän oli myöntänyt terveydenhoitajan koulutuksessaan saaneensa ohjeita potilastietojen luottamuksellisuudesta.

Käräjäoikeus katsoi A:n käsitelleen luottamuksellisia ilman henkilötietolain edellyttämää tarkoitussidonnaisuutta. Asiassa oli ollut riidatonta, että A ei ollut osallistunut asianomistajien hoitoon missään vaiheessa millään tavoin. Teko oli ollut tahallinen tietojen katsomisen osalta. A:n oli myös täytynyt pitää varsin todennäköisenä, että hänen menettelynsä loukkaa asianomistajien yksityisyyden suojaa. Potilastiedot ovat erittäin arkaluontoista tietoa ihmisen yksityisyydestä. Pelkkä tieto siitä, onko ihminen ollut asiakkaana terveydenhoitoyksikössä, kuuluu hänen yksityisyyden suojansa piiriin. Asiassa ei ollut merkitystä sillä A:n ilmoittamalla seikalla, että työnantaja ei hänen mukaansa ollut antanut ohjeita potilastietojärjestelmän käyttämisestä ja käytön rajoittamisesta vain hoitosuhteessa oleviin henkilöihin. Ohjeet henkilötietojen käsittelystä ja kiello henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuuden vastaisesta käsittelystä perustuvat suoraan lakiin. Rikosasiassakaan vastaaja ei voi puolustukseksi menestyksekkäästi vedota siihen, ettei hän tunne lain sisältöä.

A oli kiistänyt syyllistyneensä virkavelvollisuuksiensa rikkomiseen sillä perusteella, että hänen menettelynsä ei ollut liittynyt hänen virkatoimiinsa. Käräjäoikeus katsoi, että A:n virkavelvollisuuteen oli kuulunut, että hän ei tutustu sellaisten henkilöiden potilastietoihin, joihin hän ei ole hoitosuhteessa. Virkavelvollisuus voi olla joko velvollisuus tehdä tiettyjä asioita tai toimenpiteitä tai se voi olla myös velvollisuus pidättäytyä tietystä toiminnasta. A:n virkatehtäviin oli kuulunut muun muassa noudattaa henkilötietolain käyttötarkoitussidonnaisuutta. Tämän virkavelvollisuutensa A oli rikkonut. Virkavelvollisuuden rikkomista ei voitu pitää vähäisenä huomioon ottaen menettelyn haitallisuus ja vahingollisuus sekä muut tekoon vaikuttavat seikat kokonaisuutena arvostellen.

6. TIETOSUOJALAUTAKUNNAN VUOSI 2005

6.1 LAUTAKUNNAN TEHTÄVÄT JA KOKOONPANO

Tietosuojalautakunta on oikeusministeriön yhteydessä toimiva itsenäinen viranomainen, jonka valtioneuvosto nimittää kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Tietosuojalautakunta käyttää päätösvaltaa tietosuoja-asioissa. Tietosuojalautakunta voi myöntää rekisterinpitäjälle luvan henkilötietojen käsittelyyn määrätyillä edellytyksillä ja antaa tietosuojavaltuutetun hakemuksesta henkilötietojen käsittelyä koskevia määräyksiä. Lautakunta käsittelee lisäksi henkilötietojen käsittelyyn liittyviä lain soveltamisalan kannalta periaatteellisesti tärkeitä kysymyksiä ja seuraa henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kehittämistarvetta sekä tekee tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita.

Tietosuojalautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja viisi jäsentä, joilla kaikilla on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnalla on sivutoiminen sihteeri.

Tietosuojalautakunnan kokoonpano (jäsen/varajäsen) oli kertomusvuonna 2005 seuraava:

Puheenjohtaja

Ylijohtaja Pekka Nurmi, oikeusministeriö

Lainsäädäntöneuvos Leena Vettenranta, oikeusministeriö

Varapuheenjohtaja

Professori Timo Konstari, Helsingin yliopisto

Professori Kai Kalima, Helsingin yliopisto

Jäsenet

Hallintojohtaja Anna-Leena Reinikainen, Tilastokeskus

Kaupunginlakimies Eila Ratasvuori, Helsingin kaupunki

Konsultti Matti Leporanta, Expericon Oy

Lainsäädäntöneuvos Ilkka Turunen, sisäasiainministeriö

Johtaja Lea Mäntyniemi, Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto ry

Erikoistutkija Riitta-Sisko Koskela, Työterveyslaitos

Toimitusjohtaja Sven-Gustaf Lindroos, EAN-Finland Oy

Lainopillinen asiamies Hannu Rautiainen, Elinkeinoelämän keskusliitto ry

Johtava lakimies Tuula Sario, Suomen Kuluttajaliitto ry

Lakimies Timo Koskinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö ry

Tietosuojalautakunnan sihteeri: hallitussihteeri Leena Rantalankila

Tietosuojalautakunnan postiosoite on Tietosuojalautakunta/Oikeusministeriö PL 25, 00023 Valtioneuvosto. Tietosuojalautakunnan sihteerin puh.nro on (09)160 67836.

6.2 KATSAUS VUODEN 2005 TOIMINTAAN

Tietosuojalautakunnan toimintaympäristössä ei tapahtunut vuoden 2005 aikana muutoksia.

Tietosuojalautakunta kokoontui viisi kertaa. Vireille tuli 6 lupa- ja määräysasia (v. 2004 7). Tietosuojalautakunta ratkaisi 6 lupa-asiaa ja antoi yhden lausunnon.

Tietosuojalautakunnan käsittelemät tapaukset ovat usein laaja-alaisia ja paljon lisäselvityksiä vaativia. Käsitteilyajat on kuitenkin pystytty pitämään asetettuja tavoitteita lyhyempinä. Kertomusvuonna keskimääräinen käsitteilyaika oli alle kaksi (2) kuukautta.

Alla olevat luvut osoittavat, että käsiteltävien asioiden määrää on vakiintunut suhteellisen alhaiselle tasolle. Joukkoon mahtuu kuitenkin vuosittain merkittäviä henkilötietojen käsittelyä koskevia linjaratkaisuja.

Vireille tulleet ja lautakunnassa käsitellyt lupa- ja määräysasiat v. 2001 – 2005

	2001	2002	2003	2004	2005
vireille tulleet	6	9	10	7	6
ratkaistu	5	7	9	6	6
hyväksytty	2	6	5	4	5
hylätty tai jätetty tutkimatta	3	1	4	2	1
hakemus peruutettu	1	2			

Tietosuojavaltuutettu valvoo tietosuojalautakunnan päätösten noudattamista. Tietosuojavaltuutettu ei saattanut tietosuojalautakunnan tietoon yhtään tapausta, jossa rekisterinpitäjä ei olisi noudattanut tietosuojalautakunnan päätöstä.

Tietosuojalautakunta tiedotti päätöksistään kotisivuillaan ja valtion säädöstietopankissa Finlexissä. Tietosuojalautakunta osallistui tietosuoja-asioista tiedottamiseen myös toimittamalla Tietosuoja-lehteä yhdessä tietosuojavaltuutetun ja Viestintäviraston kanssa.

Vuonna 2005 käsitellyt lupa-asiat

Kertomusvuonna tietosuojalautakunta otti kantaa tietojen luovuttamiseen poliisiasian tietojärjestelmästä, väestötietojärjestelmään sisältyvien henkilötietojen käsittelyyn sekä

tutkimustarkoituksessa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn. Tutkimushankkeita koskevissa päätöksissä tietosuojalautakunta linjasi myös henkilötietolain soveltuvuutta kuolleita koskeviin tietoihin.

Tietojen luovuttaminen poliisiasiain tietojärjestelmästä

Sisäasiainministeriön poliisiosasto pyysi tietosuojalautakunnalta lupaa poliisiasiain tietojärjestelmään sisältyvien tieliikenneonnettomuustietojen luovuttamiseksi liikenneturvallisuustyötä ja niihin liittyviä tutkimuksia tekeville liikenneturvallisuuden suunnittelu-, tilastointi-, selvitys- ja tutkimustehtäviä varten.

Tietosuojalautakunta totesi päätöksessään, että tietojen luovuttamisesta poliisiasiain tietojärjestelmästä säädettiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun laissa ja jätti hakemuksen tutkimatta.

Perintätoimistoille lupa käsitellä väestötietoja

Tietosuojalautakunta myönsi kolmelle perintätoimintaa harjoittavalle yritykselle määräaikaisen luvan käsitellä velallisten henkilötietojen selvittämisessä ja perintätoimen kohdentamisessa oikeaan henkilöön väestötietojärjestelmästä THS-tunnistuskyselyn avulla saatavia, muidenkin kuin sellaisten henkilöiden tietoja, joiden osalta yhtiöllä ei ollut perintätoimeksiantoa. THS-tunnistusohjelma mahdollisti väestötietojärjestelmään merkittyjen henkilötietojen vapaan selailumahdollisuuden suorakäyttöyhteyden avulla, ja annettujen hakuehtojen perusteella voitiin saada vastauksena samalla usean henkilön tietoja.

Tietosuojalautakunta katsoi, että THS-tunnistusohjelmalla voidaan yksinkertaistaa ja nopeuttaa perintätoimiin kuuluvaa henkilötietojen selvittelyä sekä auttaa perintätoimen kohdentamista oikeaan henkilöön. Tietosuojalautakunta katsoi, että THS-tunnistusohjelman avulla saatavien tietojen käsittely oli tarpeen yritysten oikeutetun edun toteuttamiseksi.

Suomen sodanaikaista historiaa koskeville tutkimushankkeille myönnettiin lupa käsitellä arkaluonteisia tietoja – henkilötietolakia ei sovellettu yli 60 vuotta sitten kuolleita koskevien tietojen käsittelyyn

Tietosuojalautakunta myönsi Kansallisarkistolle luvan tutkimustarkoituksessa kerätä ja tallettaa henkilötietoja luovutetuista, internoiduista ja palautetuista henkilöistä "Suomi, sotavangit ja ihmisluovutukset 1939-1955" tutkimushanketta varten. Tutkimushankkeelle "Evakuoimatta jäänyt suomalainen siviiliväestö talvisodassa" tietosuojalautakunta myönsi luvan tutkimustarkoituksessa kerätä ja tallettaa henkilötietoja Neuvostoliitosta palautetuista ja sinne jääneistä henkilöistä. Tietosuojalautakunta katsoi, että Suomen sodanaikaisen historian selvittäminen keräämällä henkilötietoja mainittuja tutkimuksia varten oli tarpeen tärkeätä yleistä etua koskevasta syystä.

Siltä osin kuin tutkimushankkeissa kerättiin tietoja yli 60 vuotta sitten kuolleista, tietosuojalautakunta katsoi, että yksityisyyden suoja ei enää ulottunut heitä koskeviin tietoihin eikä henkilötietolaki näin ollen tullut sovellettavaksi.

Korkeimmalle hallinto-oikeudelle annettu lausunto

Edellä mainittujen lupa-asioiden lisäksi tietosuojalautakunta antoi korkeimmalle hallinto-oikeudelle lausunnon Väestörekisterikeskuksen ja tietosuojalautakunnan välisestä toimivallasta antaa oikeus väestötietojen kyselyohjelman käyttöön.

Kansainvälinen toiminta

Tietosuojalautakunnan puheenjohtaja osallistui Krakovassa 25. - 26.5.2005 pidettyyn EU:n tietosuojan valvontaviranomaisten kevätkokoukseen. Lisäksi puheenjohtaja ja sihteeri osallistuivat Sveitsin Montreuxissa 14.-16.9.2006 pidettyyn tietosuojan 27:een maailmankokoukseen.

7. DATAOMBUDSMANNENS ÖVERSIKT 2005

Under det 18:e verksamhetsåret på dataombudsmannens byrå fortsatte man med att genomföra programmet om informationssamhället, som ingår i regeringsprogrammet.

Medborgarens ställning i det föränderliga informationssamhället kan beskrivas med hjälp av ett fyrfältsdiagram. De olika delarna i detta fyrfältsdiagram är: grundläggande rättigheter, teknologi, juridik och samhällsliga förändringar (informationssamhället). Det har allt oftare visat sig att nästintill varje datasystemlösning samtidigt är en åtgärd som berör medborgarnas grundläggande rättigheter. Ett bevis på teknologins utveckling är de heta diskussionerna som fördes kring RFID-tekniken under verksamhetsåret. Denna teknologi grundar sig på radiofrekvenser och numera fungerar t.o.m. utan egen strömkälla. Man har rentav kallat RFID för "damm", eftersom den i sin bästa eller värsta form är nästan osynlig för ögat. Trots detta kan man följa med och övervaka medborgarna effektivt med dess hjälp. Denna teknik utnyttjas redan nu även i vårt land, närmast för att tillgodose de krav som ställs på logistiken. Men samtidigt håller man på att införa RFID i de pass som beviljas till medborgarna. Till all tur har man även i detta arbete insett att man måste beakta de hot mot dataskyddet och datasäkerhet som RFID innebär för medborgarna och samtidigt för hela systemet.

I informationssamhället har informationens och databehandlingens roll, betydelse och karaktär förändrats. Allt oftare har man insett att databehandling ingår i genomförandet av varje grundläggande process. Man har börjat förstå att dataskyddet och datasäkerhet måste integreras i processerna. Samtidigt har man även märkt att informationen också är ett kapital som måste skyddas och förvaltas. Dessutom måste man även styra behandlingen av denna information. Allt oftare börjar till exempel anvisningarna från Vahti (ledningsgruppen för datasäkerheten inom statsförvaltningen) med följande ord:

"Anvisningen riktar sig till den högsta ledningen inom organisationen, ..."Dataombudsmannen utför laglighetsövervakning och detta arbete underlättas också av att man inom den interna och externa inspektionen har börjat intressera sig för databehandling och dataskydd. Under detta verksamhetsår har jag även framfört tanken om att utarbeta separata bokslut för datakonton. Tanken bakom mitt förslag var att organisationerna skulle kunna ta fasta på sina dataresurser allt bättre, att de med hjälp av personuppgiftslagen skulle kunna planera hur dessa resurser skall användas, att de skulle övervaka användningen av dessa dataresurser, samt att de öppet skulle utvärdera sin egen situation. Enligt mina uppgifter hade åtminstone Inrikesministeriet för avsikt att börja tillämpa ett sådant förfarande.

På Kommunikationsministeriets initiativ startades det s.k. LUOTI-projektet. I detta projekt deltar aktörer såväl från den offentliga som från den privata sektorn. Grundtanken i projektet är intressant. Befolkningsstrukturen i vårt land är sådan att den arbetsföra befolkningen pensioneras snabbt och försörjningskvoten kommer antagligen att ändras i väsentlig grad. Med anledning av detta har man ansett att datatekniken måste utnyttjas i mycket högre grad. Satsningarna på datateknik kan dock gå till spillo om inte medborgarna och organisationerna känner förtroende för teknologin och för de tjänster som produceras med hjälp av teknologin. En möjlighet att få detta förtroende är att lära sig att hantera dataskyddet och datasäkerhet. Jag vågar påstå att dataskyddet har blivit en

framgångsfaktor och att det på sätt och vis har hamnat i fokus för de samhällsliga funktionerna jämfört med tidigare, då det var ett randfenomen.

Tills vidare ser situationen dock annorlunda ut i verkligheten. År 1998 anförde medborgarna besvär om den privata och den offentliga sektorn i förhållandet 1:1,17, medan motsvarande siffra för 2005 var t.o.m. 1:1,74. Om man ser till antalet ärenden vi mottog för handläggning inkom således nästan dubbelt så många besvär gällande den privata sektorn för varje besvär gällande den offentliga sektorn. De absoluta siffrorna visar att skälet till att detta förhållande har ändrats inte är att läget på den offentliga sektorn har förbättrats, trots att antalet besvär inte har ökat märkbart, utan snarare att läget på den privata sektorn har försämrats. Skälen till denna utveckling står snarare att finna i att behandling av personuppgifter som utgör ett led i myndighetsutövning på det hela taget är reglerad i lag i enlighet med 10 § i Finlands grundlag, liksom även huvudinnehållet i själva verksamheten. Här bör man särskilt nämna den centraliserade förvaltningsverksamhet som olika myndigheter och myndighetsorganisationer har bedrivit. Mot bakgrund av denna förvaltningsverksamhet liksom även vissa andra existerande behov beslutade statsförvaltningen att centralisera sina IT-funktioner inom ramen för ett projekt som kallades ValtIT (TIME). Ett motsvarande projekt med beteckningen KuntalIT startades även på den kommunala sidan. Myndighetsorganisationerna brukar knappast heller vidta åtgärder bara för att se om det bär eller brister, vilket man kunnat se tecken på inom den privata sektorn. Traditionen att efterleva lagen har självfallet också spelat en roll i detta sammanhang.

Identitetsstölder har hitintills inte hunnit bli ett problem som förekommer särskilt allmänt i vårt land, vilket är fallet i vissa andra länder. Medborgarna utträttar allt oftare sina ärenden på distans, särskilt då de utnyttjar tjänster som levereras via Internet eller som mobila lösningar. Därför förekommer det allt fler tecken på att det berörda problemet existerar även i Finland. Med anledning av detta publicerade vår byrå under detta verksamhetsår många olika anvisningar om detta ämne och om andra fenomen med anknytning till det berörda ämnet. Dessa anvisningar riktades till medborgarna.

Det lämnades bl.a. ett förslag om att dataombudsmannen skulle börja arbeta som ett slags etiskt ombud, som analyserar innehållet på olika hemsidor. Syftet är att förbättra medborgarnas ställning, vilket ingår i genomförandet av programmet om informationssamhället. Tiden får utvisa om samhället anser att sådan verksamhet behövs. Min uppfattning är att vi lyckats relativt väl med att sammanföra de problem som dataskyddet och Internet ger upphov till. I slutet av året publicerade Kommunförbundet sina nya anvisningar om att informera på Internet och skickade dem till kommunerna för deras kännedom. Man försökte förbättra medborgarnas beredskap i omgivningar där det krävs sådana medborgarfärdigheter som man behöver i informationssamhället, bl.a. genom att anordna en riksomfattande kampanj och temadag om datasäkerhet, vilket även uppmärksammades internationellt. Men vid sidan av detta arbete med medborgarfostran har det fallit på min lott att få de registeransvarige att notera och fullgöra sina skyldigheter mot bakgrund av personuppgiftslagen. Självfallet skall man inte lägga hela ansvaret för ett säkert informationssamhälle på medborgarnas axlar, och det kan man inte heller göra.

Datasäkerhet

Jag har noterat att uppfattningarna om datasäkerheten ändrades i och med att tankemodellerna genomgick en kraftig förändring. Allt oftare har man lärt sig att uppfatta datasäkerhet som en uppsättning av metoder som tillämpas för att garantera den rättsliga kvaliteten i tjänsteprocesserna och i övriga förfaranden. Lyckligtvis uppfattas alltså datasäkerheten inte längre enbart som en teknologisk funktion, utan som en form av verksamhet som omfattar olika metoder för ledarskap, utbildning och planering. Datasäkerhet ses alltid som en oskiljaktig del av de grundläggande processerna. Det är den högsta ledningen i organisationerna som i sista hand ansvarar för att säkra kvaliteten i dessa processer. Datasäkerheten är med andra ord även en garanti för att rättigheterna efterlevs. Trots detta finns det tills vidare ingen allmän lag om datasäkerhet i vårt land. Istället finns det olika åtaganden och förplikterser som ligger till grund för datasäkerheten och som kombineras till en helhet. Dessa åtaganden och förplikterser är utspridda i flera olika lagar. De viktigaste av dessa lagar torde vara personuppgiftslagen (32 §) och offentlighetslagen (18 §). Under verksamhetsåret var det dessutom mycket glädjande att se att olika arbetsgrupper anlidade experterna på vår byrå för att experterna skulle informera dem om dataskydd. Dessa experter fick även dela med sig av sina kunskaper under friare former av samverkan.

Kommunikation

Konfidentialiteten vid kommunikation är en av våra rättigheter och baserar sig på skyddet för privatlivet enligt 10 § i grundlagen. I fråga om konfidentialitet brukar man rent allmänt skilja mellan skyddet av kommunikationens innehåll och skyddet av identifieringsuppgifter, som enligt bl.a. grundlagsutskottets tolkningar inte har ansetts åtnjuta lika stort skydd som kommunikationens egentliga innehåll. I vårt land hör övervakningen av konfidentialiteten vid kommunikation till Kommunikationsverkets kompetensområde. Eftersom de system som används för kommunikation i regel samtidigt innehåller personuppgifter, tar även dataombudsmannen sitt ansvar för att utföra laglighetsövervakning av dessa system. Dataombudsmannens byrå övervakar även att man i samhället efterlever stadgandena om elektronisk direktmarknadsföring, beaktar det krav om samtycke som utgör ett villkor för att lokaliseringssuppgifter skall få behandlas, samt efterlever stadgandena om kataloger. Vår byrå ansvarar också för att övervaka att lagarna efterlevs såtillvida att användarnas särskilda rätt att få tillgång till information garanteras. Dessutom avger dataombudsmannen vid behov yttranden till åklagarna och till domstolarna. Sammanlagt avgavs därför hela tiden ett stort antal yttranden under verksamhetsåret.

Genom yttrandeförfarandet försöker dataombudsmannen ge ovan nämnda organ ett tillfälle att utnyttja befintlig sakkännedom, som är högklassig i fråga om integritetsskydd. Dessutom försöker man på detta sätt harmonisera rättspraxisen. Man kan ändå konstatera att straffskalorna för lagstridig behandling av personuppgifter och brott mot konfidentialiteten vid kommunikation inte riktigt är i balans. Följaktligen är det skäl att dryfta om man kunde skärpa straffskalan för personregisterbrott. Samtidigt har vi funderat på att lägga fram ett initiativ som gäller kriminalisering av identitetsstöld.

I Finland har vi kunnat hålla den inhemska skräpposten relativt väl i styr om man ser till internationella jämförelser. Dessutom har vi kunnat göra det på ett sådant sätt att mängden skräppost som förmedlas genom de olika operatörerna bedömdes ha minskat

betydligt. Under verksamhetsåret visade sig dock tolkningen av 26 § i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation förorsaka ett stort problem. Enligt min uppfattning var det dock snarare metoderna för tolkning och tillämpning av lagstiftningen om dataskydd som gav upphov till problem. En försäljare som i samband med ett köp erhöll adressen till kundens elektroniska kommunikationsmedel fick enligt nämnda paragraf i lagen använda denna adress för att skicka meddelanden till kunden i syfte att marknadsföra sina egna produkter och tjänster som var identiska eller av motsvarande slag som den tidigare sålda, utan att den registrerade personen på förhand hade gett sitt samtycke, vilket annars är den gällande regeln. Hur definierades alltså detta krav på att produkterna eller tjänsterna måste vara "av motsvarande slag"? Var telefonnummer som beställts till mobiltelefonen och vitsar av Jope av en sådan typ att kravet på tjänster av motsvarande slag uppfylldes – och vilken skillnad fanns det å andra sidan mellan direktmarknadsföring och kommunikation inom ramen för kontakten till kunderna?

Jag uppfattar det som att de situationer där vi måste ingripa visade på att de berörda aktörerna inte hade kunnat bedöma sin verksamhet som en helhet. Istället bedömde aktörerna det berörda ärendet genom att gå direkt in på tolkningen av paragrafen eller momentet i lagen. Oftast verkade det dock snarare vara frågan om att de registrerade personerna som anfört besvär i dessa ärenden inte ens hade vetat om att de hade en kundrelation till de företag som skickat dem marknadsföringsmeddelanden. Således låg roten till problemet ofta mycket djupare.

Vid Kommunikationsministeriet tillsattes en grupp för att följa upp lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation. En av de stora frågorna som denna uppföljningsgrupp dryftade var omarbetandet av 13 § i den berörda lagen. Denna paragraf är en så kallad missbruksparagraf. Oenigheterna rörande tolkningen av den berörda paragrafen kretsade kring frågan om arbetsgivarna får läsa arbetstagarnas e-post i syfte att förhindra missbruk, samt vad som egentligen avses med missbruk i detta sammanhang. Denna rätt gjorde man anspråk på, även om det finns exakta stadganden om detta i lagen om integritetsskydd i arbetslivet. På vår byrå försöker vi se till att alla parter i arbetsgruppen inser betydelsen av att planera och skydda datasystemen redan i ett skede där man inte ens har börjat utnyttja den egentliga kommunikationskanalen än.

Det tredje problemområdet var katalogbranschen. Detta problem hade anknytning till marknaden och berodde främst på ekonomiska intressen. På sommaren gjorde vi en utredning ur vilken det framgick att operatörerna inte alls gav abonnenterna tillräckligt omfattande eller tillräckligt exakt information om deras rättigheter eller om de katalog- och registertjänster där uppgifter om abonnenterna blev registrerade.

Då det gällde frågor som rör kommunikationsbranschen bedrev vår byrå ett nära samarbete med Kommunikationsverket, Konsumentverket och Kommunikationsministeriet. Dessutom kunde vi till vår glädje konstatera att en grupp inom kommunikationsbranschen som kallas TERTTU och som i anknytning till FiCom rf. arbetar med frågor som rör dataskydd aktiverade sig i många olika avseenden. För närvarande arbetar gruppen fortfarande med en fråga som rör specifikationerna på telefakturer. Detta arbete påbörjades redan under det gångna verksamhetsåret. Problemet med detta arbete är att identifiera och göra en åtskillnad mellan konfidentialitet vid kommunikation, vilket även berör telefakturer, och telefonernas egenskaper som betalningsmedel.

Internationell verksamhet

Dataombudsmannens uppgift är att sköta det internationella samarbete som hör till dennes verksamhetsområde. Det bedrevs faktiskt ovanligt mycket samarbete på internationell nivå under verksamhetsåret. Nyckelorden i de internationella kontakterna var bl.a. grundlagen, rambeslut, tillgänglighetsprincipen och Haag-programmet, tvångslagring och utvidgningen.

I de olika medlemsstaterna i Europeiska unionen dryftades alternativen att godkänna eller förkasta EU:s grundfördrag, "grundlagen". Med tanke på integritetsskyddet var detta förslag mycket viktigt, eftersom det berörda grundfördraget för Europeiska unionen i enlighet med den s.k. Nicedeklarationen från år 2000 kom att omfatta artiklarna 7 och 8, där det fastställdes att integritetsskyddet och skyddet av personuppgifter är grundläggande rättigheter i Europa. Detta fördrag kunde kanske ha inneburit en lösning på de tvister som uppstått inom unionen i fråga om tillämpningsområdena för I- och III-pelaren. I EU:s interna verksamhet framhävdes betydelsen av metoderna för behandling av personuppgifter främst som instrument i kampen mot terrorismen. Betydelsen av dessa metoder betonades främst på grund av de krav som ställdes i USA. Enligt kommissionär Frattini, som har ansvar för juridiska frågor, behöver EU principer om integritetsskydd på III-pelarens område.

I synnerhet den arbetsgrupp som tillsatts enligt artikel 29 i dataskyddsdirektivet verkade mycket aktivt i dessa diskussioner, oberoende om diskussionerna gällde överföring av uppgifter om flygpassagerare till Förenta staterna, biometriska pass, den andra generationens datasystem inom Schengen (SIS II), tvångslagring av identifieringsuppgifter, en allmän europeisk visumdatabas och därtill hörande biometriska identifierare osv. I sina egna ställningstaganden framhävde gruppen särskilt att man med de metoder som står tillbuds uppnår både fördelar och nackdelar som måste avvägas mot varandra. Dessutom underströk gruppen att man måste analysera kvaliteten av de föreslagna åtgärderna och deras följdverkningar samt de utmaningar som ställs på datasäkerheten på ett bättre sätt än tidigare.

Efter att ha dryftat frågorna mot denna bakgrund framhöll arbetsgruppen reservationer i synnerhet mot bl.a. tvångslagring av identifieringsuppgifter samt mot tillämpning av biometriska identifierare. Även Kommunikationsministeriet motsatte sig tvångslagring, men det godkändes senare på kommissionens beslut. Det fördes en hård kamp på europeisk nivå om valet av rättsligt instrument. Om man hade tillämpat rambeslutet enligt III-pelaren som rättslig grund i enlighet med det förslag som lagts fram, hade man inte behövt koppla in Europaparlamentet på behandlingen av frågan. Lyckligtvis kom man ändå fram till att man skulle utfärda ett direktiv inom området för elektronisk kommunikation samt att man skulle ändra på direktivet om dataskydd och elektronisk kommunikation. Man valde således ett instrument i enlighet med I-pelaren. Denna lösning är dock fortfarande omtvistad, åtminstone till vissa delar. En Internetlänk till ställningstagandena från WP29 finns på hemsidorna till vår byrå, www.tietosuoja.fi

Nu när tio nya medlemsstater har anslutit sig till EU vid utvidgningen, förberedde sig kommissionen på detta genom att med stöd av Schengenavtalet genomföra en utvärdering av dataskyddet och av den verksamhet som dataskyddsmyndigheterna bedriver i de gamla medlemsstaterna. Vi klarade oss särskilt väl i denna utvärdering.

Samtidigt började man förbereda bedömningsbesöken till de nya medlemsstaterna, och vi kommer också att delta i dessa besök. Under den period då Finland innehar ordförandeskapet ingår det nämligen i våra arbetsuppgifter. Således måste vi delta och får delvis också ansvaret för att leda dessa besök.

Våra övriga aktiviteter på internationell nivå omfattade bl.a. deltagande i verksamheten inom TAIEX. Vidare utförde vi en nationell inspektion av EURODAC, dvs. det europeiska registret för fingeravtryck, och detta arbete är delvis fortfarande inte slutfört. Därutöver kom våra spanska kolleger på besök. Under ledning av riksdagens förvaltningsutskott bekantade de sig särskilt med det finländska lagstiftningssystemet. Det var också en glädje och en ära för mig att få föreläsa vid den rättsvetenskapliga fakulteten på universitetet i Georgetown. Ett resultat av mitt besök var att vår byrå kom med i deras utbytesprogram för praktikanter.

Sammantaget är det senast i detta läge klart att det internationella samarbetet sysselsätter vår byrå och kommer att sysselsätta oss i allt högre grad i framtiden. Förhoppningsvis kan vi visa att vi faktiskt har de resurser som krävs för dessa uppgifter.

Verksamhetsområde och arbetsuppgifter

Verksamhetsområde för behandling av personuppgifter förändras ständigt och förändringarna sker mycket snabbt. Under verksamhetsåret försökte vi svara på denna utmaning genom att låta personalen på vår byrå spela en ännu aktivare roll än tidigare, genom att effektivisera vårt samarbete med olika intressegrupper, genom att förbättra våra interna system för planering och styrning samt våra arbetssystem, och slutligen genom att försöka utarbeta "åtgärder som bidrar till att skapa ökat förtroende" överlag.

Detta ändrade verksamhetsområden har också koppling till en stor tankemässig och kommunikationsmässig utmaning. Vi har nämligen försökt ta avstånd från juristernas traditionella "vad är det?"-tänkande och gå mot ett "vart leder det?"-tänkande.

Colin J. Bennet (2002) har fastställt att dataombudsmännens uppgifter omfattar åtta delområden: traditionell ombudsmannaverksamhet, uppgifterna som inspektör, konsult, upplysare, politisk rådgivare, förhandlare, verkställande organ och internationellt sändebud.

Effektivitet

Uppgifterna, åtgärderna, resurserna och resultaten inom dataombudsmännens byrå visas i statistiken som presenteras senare i denna verksamhetsberättelse. Vårt arbete karakteriseras av att vi oavbrutet stöter på nya fenomen, rättsliga problem och tolkningssituationer. Till vår glädje har vi även märkt att medborgarnas medvetenhet om integritetsskyddet börjar öka. Jag kan med nöje konstatera att personalen på min byrå än en gång klarade av sina krävande, svåra och arbetsamma uppgifter rentav utomordentligt väl och att de förtjänar ett tack för det.

Det är lätt för mig att understöda den tanke som framkastades i verksamhetsberättelsen av delegationen för rättssäkerhetsfrågor. Denna tanke gick ut på att man borde göra en utredning om dataskydd och lagstiftningen gällande dataskydd. Denna utredning skulle motsvara den utredning som man i tiderna gjorde om offentlighetslagen. Det räcker inte

enbart med att vår byrå satsar sina resurser på det, utan det behövs en utomstående aktör. Jag tror att man vid en dylik undersökning på bred nivå skulle kunna upptäcka eventuella ömma punkter i fråga om dataskyddet. Dessutom kunde en sådan undersökning bidra till att skapa en allt bättre balans mellan intressena.

Föregående verksamhetsår avslutades då tsunami-katastrofen inträffade. Under det gångna verksamhetsåret publicerades olika rapporter och utredningar om denna katastrof. Dessa rapporter och utredningar visade ändå att det fortfarande är lätt att å ena sidan gömma sig bakom integritetsskyddet och å andra sidan oskäligt peka ut det som syndabocken. Det råder tydlig brist på förståelse och kunskap.

Helsingfors den 27 juni 2006

REIJO AARNIO
dataombudsman

TIETOSUOJAVALTUUTETUN VOIMASSAOLEVA OHJAUSAINEISTO

ERILLISESITTEET (painetut)

- **Ota oppaaksi henkilötietolaki (17.10.2002)**
Tiivis *rekisterinpitäjille* tarkoitettu esite henkilötietolain merkityksestä henkilötietojen käsittelyssä.
- **Tietosuoja turvaa oikeutesi (17.10.2002)**
Tiivis *rekisteröidyille* tarkoitettu esite rekisteröityjen oikeuksista henkilötietojen käsittelyssä.

JULKAISUSARJAT

- **Asiaa tietosuojasta** -sarjassa julkaistaan henkilötietolakia koskevaa, tietosuojavaltuutetun toimistossa laadittua ja erityisesti rekisterinpitäjille suunnattua ohjeistusta.
- **Tiedotteet rekisteröidyille** -sarjassa julkaistaan rekisteröidyille tiedotteita heidän henkilötietolain mukaisista oikeuksistaan.
- **Hyvä tietää** -sarjassa julkaistaan sekä rekisterinpitäjille että rekisteröidyille suunnattuja henkilötietolain soveltamista koskevia ohjeita ja neuvoja.
- **Tietosuojavaltuutetun mallit** -sarjassa julkaistaan rekisterinpitäjille malleja käytettäväksi henkilötietolain soveltamiseen liittyvissä erilaisissa käytännön tilanteissa.
- **Muiden mallit** -sarjassa julkaistaan eri tahojen kanssa yhteistyössä valmisteltuja malleja.

Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimistossa on laadittu käytännön avuksi *mallilomakkeita* sekä rekisteröityjen että rekisterinpitäjien toimintaa helpottamaan.

ASIAA TIETOSUOJASTA –sarjassa on ilmestynyt: **v. 2005**

Henkilötietojen siirto ulkomaille henkilötietolain mukaan (15.1.2005)

Yhdistyksen jäsenluettelot ja henkilötietolaki (31.1.2005)

Henkilötietojen käsittelyn ulkoistaminen, yhteiset tietojärjestelmät, verkottuminen ja niihin liittyvät sopimukset (30.12.2005)

Aiemmat:

Henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntö muuttui 1.6.1999 lukien (31.12.1999)
 Henkilötietolain mukainen yleinen informointivelvollisuus 1.6.1999 lukien (31.12.1999)
 Henkilötietolaki henkilötietojen käsittelyn ohjaajana (7.6.1999)
 Henkilömatrikkelit henkilötietolain mukaan (1.7.1999)
 Sukututkimus henkilötietolain mukaan (1.7.1999)
 Henkilötietolain toimenpideluettelo (päiv. 1.12.2000)
 Kenellä on oikeus tallettaa ja käyttää henkilötietoja (päiv. 1.6.2001)
 Henkilötietojen luovuttaminen viranomaisten henkilörekistereistä (29.12.1999)
 Salassa pidettävien henkilötietojen luovuttaminen henkilörekisteristä viranomaisen luvalla (päiv. 1.6.2001)
 Tietosuoja ja tieteellinen tutkimus henkilötietolain kannalta (päiv. 1.6.2001)
 Henkilötietolain merkitys kunnallisessa sosiaalihuollossa (päiv. 1.6.2001)
 Tietosuojan ja tietoturvan ”tee se itse” –tarkastus (8.9.2000)
 Kunnat ja henkilötietolaki: kunnanhallituksen vastuista ja ohjeistamisvelvollisuudesta (30.4.2001)
 Yksityisyyden suoja kameravalvonnassa (12.12.2001)
 Tarkistuslista henkilötietojen luovutusmenettelyä suunniteltaessa huomioon otettavista asioista (1.11.2002)
 Käyttäjälökin tietojen käsittely henkilötietolain mukaan (10.2.2003)
 Toimialakohtaisten käytännesääntöjen laatiminen (päiv. 1.11.2004)
 Henkilötunnuksen käsittely henkilötietolain mukaan (15.11.2004)
 Henkilötietolain mukainen ilmoitusvelvollisuus (25.11.2004)
 Asiakirjahallinto ja asiakkaan yksityisyyden suoja yksityisessä sosiaalihuollon yksikössä (päiv. 30.12.2004)

TIEDOTTEET REKISTERÖIDYILLE –sarjassa on ilmestynyt:

Hyvä tietää yksityishenkilön luottotiedoista (27.12.1999)
 Hei, Sinulla on oikeus yksityisyyteen! (päiv. 6.6.2003)
 Näin vaadit henkilötietojen korjaamista (päiv. 6.6.2003)
 Toimintaohjeita rekisteröidylle (13.6.2001, päiv. 6.6.2003)
 Hei, Sinulla voi olla oikeus kieltää henkilötietojesi käsittely (17.11.2004)

HYVÄ TIETÄÄ –sarjassa on ilmestynyt:**v. 2005**

Henkilörekisteriin talletettujen tietojen tarkastaminen (14.2.2005)
 Henkilörekisteriin talletetun tiedon korjaaminen (14.2.2005)
 Valokuva ja yksityisyyden suoja henkilötietolain kannalta (31.10.2005)
 Mikä on identiteettivarkaus? (4.11.2005)
 Mikä on huijaussähköposti? (4.11.2005)
 Mikä on internetin keskustelupalsta? (4.11.2005)
 Mikä on hakupalvelu? (4.11.2005)
 Mikä on biometrinen tunnistus? (4.11.2005)
 Mikä on mobiilivirus? (4.11.2005)
 Mikä on RFID-tunniste (4.11.2005)
 Mikä on palomuri? (4.11.2005)
 Mikä on tietokoneen kaappaus (4.11.2005)

Aiemmat:

Henkilötietolain seuraamusjärjestelmä (9.2.2001)
 Henkilötietojen käsittely suostumuksen perusteella (15.11.2001)
 Taloyhtiöiden asukasluettelot ja henkilötietolaki (25.1.2002)
 Sähköisen suoramarkkinoinnin ohjeet (26.8.2004)
 Opinnäytetyöt ja tietosuojat (24.8.2004)
 Laadi tietosuojaseloste (24.9.2004)
 Ohje internetin käyttäjälle (5.11.2004)

TIETOSUOJAVALTUUTETUN MALLIT –sarjassa on ilmestynyt:

v. 2005

Näin varmistat työterveyshuollon rekisterinpidon ja sitä ylläpitävän tietojärjestelmän lainmukaisuuden – malli työterveyshuollon tietojen käsittelyn analysoimisesta ja kuvaamisesta (1.7.2005)

Aiemmat:

Malli terveydenhuollon toimintayksikön tietosuojaohjeiden rungoksi (1.11.2000)
 Malli julkisen terveydenhuollon potilaiden informoinnista (6.11.2000)
 Malli sosiaalihuollon asiakkaiden informoinnista (päiv. 1.6.2001)
 Malli henkilötietojen käsittelyn/henkilörekisterin rekisteritoimintojen analysoimiseksi (15.8.2001)

MUIDEN MALLIT -sarjassa on ilmestynyt:

Sosiaali- ja terveysministeriö: terveydenhuollon sopimusmalleja (A-D)
 Malli terveydenhuollon toimintayksikön salassapito- ja käyttäjäsitoumukseksi (1.8.2001)

MALLILOMAKKEET REKISTERINPITÄJILLE:

Rekisteriseloste
 Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste
 Tietosuojaseloste
 Kieltäytymistodistus tarkastusoikeuden toteuttamista koskevan pyynnön epäämisestä
 Kieltäytymistodistus tiedon korjaamista koskevan vaatimuksen epäämisestä

MALLILOMAKE PÄÄASIAALLISESTI REKISTERINPITÄJILLE:

Pyyntö saada henkilötietoja viranomaisen henkilörekisteristä

ILMOITUKSEN TEKEMISEEN KÄYTETTÄVÄT MALLILOMAKKEET:

Ilmoitus henkilötietojen siirrosta EU:n tai ETA:n ulkopuolelle
 Rekisteri-ilmoitus
 Toimintailmoitus

MALLILOMAKKEET REKISTERÖIDYILLE:

Rekisteritietojen tarkastuspyyntö
 Henkilörekisteriin talletetun henkilötiedon korjaamisvaatimus
 Toimenpidepyyntö
 Pyyntö tarkastusoikeutta koskevan määräyksen antamiseksi
 Pyyntö tiedon korjaamista koskevan määräyksen antamiseksi
 Yleinen tiedustelu
 Toimenpidepyyntö ei-toivotusta sähköisestä suoramarkkinoinnista
 (Liitteenä esitteessä Hyvä tietää 1/2004, "Sähköisen suoramarkkinoinnin ohjeet")

Tietosuojavaltuutetun toimiston vuosikertomus 2005

Liite 2.

Kirjallisena vireille tulleet ja käsitellyt asiat vuosina 2004 ja 2005
(Diarioidut asiat)

Asiaryhmä	2004		2005	
	Vireille tulleet	Käsitellyt	Vireille tulleet	Käsitellyt
Yleiset asiat (ryhmät 01-29)	187	192	211	210
- yleis-, talous- ja henkilöasiat	103	106	106	105
- lausunnot lainsäädäntöhankkeista (03)	36	37	47	45
- eduskuntakuulemiset (031)	21	22	29	29
- lausunnot kansainvälisistä säännöstöistä (032)	6	5	11	11
- lausunnot hallinnollisista uudistuksista (05)	21	22	18	20
Kansainvälinen toiminta (ryhmät 30-39)	73	79	79	80
Euroopan neuvosto (30)	-	-	-	-
Euroopan unioni (31)	-	-	-	-
- tietosuojaryhmän (Art 29.) kokoukset (311)	7	6	4	4
- ed. kokouksiin liittyvä kirjeenvaihto (3111)	17	17	6	8
EU:n muut työryhmät (312)	3	4	12	13
Virka-apupyynnöt (313)	-	1	1	1
Unionin piirissä tapahtuva kirjeenvaihto (314)	1	2	5	5
Europol –valvontaryhmä (315)	9	9	8	7
Muut Europol-asiat (3151)	-	-	3	3
Tullijärjestelmään (CIS) liittyvät asiat (316)	2	2	1	2
Schengen –valvontaryhmä 1.5.99 alkaen (317)	5	4	6	7
Muut Schengen asiat (3171)	2	2	8	8
Muu kansainvälinen yhteistyö (32)	15	18	8	8
Muut kv-asiat (39)	12	14	17	14
Yleis- ja rek.pitäjäkoht. ohjaus (ryhmät 40-41)	555	551	624	638
- lausunnot käytäntesäännöistä (401)	2	2	5	4
- muu käytäntesääntöihin liittyvä (4011)	1	2	-	-
- lausunnot tutkimuspyynnöistä (402)	51	55	68	67
- TSV:n kuuleminen muissa asioissa (403)	1	1	-	-
- lausunnot arkistointiluvista kansallis-arkistolle (404)	-	-	2	2
- koulutuspyynnöt (405)	86	84	87	84
- rekisterinpitäjien neuvonta (41)	414	407	462	481
Ennakkovalvonta (ilmoitusasiat) (421-429)	144	178	172	179
Lausunnot TSL:lle ja hallintotuomio-istuimille (43)	22	21	14	15
- lausunnot tietosuojalautakunnalle (431)	1	1	1	1
- lausunnot hallinto-oikeuksille (432)	13	12	3	4
- lausunnot KHO:lle (433)	8	8	10	10
TSV:n vireille panemat asiat (44)	96	93	252	250
Kansalaisten toimenpidepyynnöt (45)	726	702	868	883
- laillisuus- ja neuvonta-asiat (v. 2004 asti) (45)	-	20	-	27
- laillisuusvalvonta-asiat (451)	158	174	193	154
- neuvonta-asiat (452)	568	508	675	702
Muut asiat (49)	26	24	20	29

Asiaryhmä	2004		2005	
	Vireille tulleet	Käsitellyt	Vireille tulleet	Käsitellyt
Tarkastus- ja virheenoikaisu-asiat (ryhmät 52-53)	114	116	128	129
<i>Tarkastusoikeus (52)</i>				
- terveydenhuollon rekisterit (521)	10	19	26	9
- poliisin rekisterit (522)	28	24	32	41
- muut rekisterit (523)	20	28	29	28
<i>Oikaisuvaatimus (53)</i>				
- terveydenhuollon rekisterit (531)	40	25	24	28
- luottotietorekisterit (532)	4	3	4	12
- muut rekisterit (533)	12	17	13	11
Lausunnot syyttäjälle ja tuomioistuimille (54)	50	52	41	42
Hakemukset tietosuojalautakunnalle (55)	-	-	-	-
Tietosuojalautakunnan päätökset (60 – 69)	4	4	6	6
Yhteensä	1997	2012	2415	2461
Siirretty/siirretään	639		593	

**Vireille tulleiden asioiden määrä suurimpien toimialojen osalta vuosina 2000 - 2005:
(rek.r = rekisteröityjen/kansalaisten vireille saattamat asiat)**

	2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	yht.	rek.r	yht.	rek.r	yht.	rek.r	yht.	rek.r	yht.	rek.r	yht.	rek.r
Terveydenhuolto	180	83	214	112	197	114	276	95	280	95	298	106
Työelämä	107	58	133	70	166	96	152	90	185	98	270	89
Suora-markkinointi	106	83	125	65	128	75	114	73	141	89	186	146
Opetusala	53	16	90	35	60	21	87	23	81	29	84	28
Yhdistystoiminta	55	22	73	19	86	29	79	11	84	26	92	25
Telettoiminta	35	30	47	37	59	35	69	45	89	67	148	75
Sosiaalihuolto	26	19	39	30	42	26	61	36	59	29	58	30
Kauppa	59	46	58	27	68	47	57	42	64	43	64	46
Poliisitoiminta	37	33	62	49	49	40	47	37	70	60	74	62
Luottotietotoiminta	46	40	45	36	43	42	40	33	37	31	29	25
pankki- ja perimistöiminta	28	15	33	30	37	30	32	23	40	15	29	18
Liikenne	18	7	26	18	36	30	35	28	33	24	28	19
Henkilötunnus	57	41	73	54	63	47	91	73	83	68	101	79

Tietosuojavaltuutetun lainsäädäntöhankkeista v. 2005 antamia lausuntoja

- Väestörekisterikeskukselle suunnitellusta Suomen ja Viron välisestä väestörekisteritietojen vaihtoa koskevasta sopimuksesta (12.01.2005)
- Sisäasiainministeriölle ehdotuksesta HE:ksi laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta sekä laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (07.02.2005)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (18.03.2005)
- Ulkoasiainministeriölle biotekniikkaa koskeva yleissopimus ja sen lisäpöytäkirjat; ratifiointi ja allekirjoittaminen. (28.04.2005)
- Oikeusministeriölle luottotietolainsäädännön kehittämistyöryhmän mietinnöstä (15.06.2005)
- Valtiovarainministeriölle HE:stä eräiden verotusmenettelyyn liittyvien säännösten muuttamiseksi (15.04.2005)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi alusliikennepalvelulaista (05.04.2005)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi ajoneuvoliikennerekisteristä annetun lain muuttamisesta (20.04.2005)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle HE:ksi laiksi viestintämarkkinalain muuttamisesta (21.04.2005)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta (06.05.2005)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi sähköisen viestinnän tietosuojalain muuttamisesta (08.06.2005)
- Sisäasiainministeriölle luonnoksesta HE:ksi pelastusopistolaiksi ja laiksi pelastuslain 15 §:n muuttamisesta (19.05.2005)
- Oikeusministeriölle työryhmämietinnöstä 2004:19 ”Oikeusministeriön hallinnonalan maksullisen toiminnan nykytilan kuvaus ja maksullista toimintaa koskevat säädökset” (23.06.2005)
- Puolustusministeriölle HE:ksi laiksi sotilaallisesta kriisinhallinnasta sekä laeiksi siihen liittyvien lakien muuttamisesta (19.05.2005)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain muuttamisesta (01.06.2005)

- Sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi lääkehoidon kehittämiskeskuksista annetun lain 3 §:n muuttamisesta (06.06.2005)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi verkkotunnuslain muuttamisesta (26.05.2005)
- Oikeusministeriölle työryhmämietinnöstä 2005:5 ”anonyymi todistelu ja peitepoliisin oikeus osallistua rikollisryhmän toimintaan” (25.05.2005)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta HE:stä huumausainelainsäädännön sekä laiksi rikoslain 50 luvun 1 ja 5 §:n muuttamiseksi(09.08.2005)
- Maa- ja metsätalousministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi metsähallituksen erävalvonnasta (21.07.2005)
- Oikeusministeriölle työryhmämietinnöstä 2005:7 ”oikeudenkäynnin julkisuus yleisissä tuomioistuimissa” (01.09.2005)
- Oikeusministeriölle luonnoksesta laiksi tuomareiden kouluttamisesta (07.06.2005)
- Valtiovarainministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi varallisuusverolain kumoamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (17.08.2005)
- Sisäasiainministeriölle ehdotuksesta HE:ksi Tanskan, Suomen Islannin , Norjan ja Ruotsin välisen väestön rekisteröintiä koskevan sopimuksen hyväksymisestä ym. (23.08.2005)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi vesikulkuneuvorekisteriksi (19.09.2005)
- Oikeusministeriölle ”Kansanvalta 2007-toimikunnan” mietinnöstä 2005:1 (31.10.2005)
- Sisäasiainministeriölle kotikuntatyöryhmän loppuraportista (12.10.2005)
- Sisäasiainministeriölle ehdotuksesta HE:ksi laiksi pelastuslain 69 §:n muuttamisesta (19.09.2005)
- Valtiovarainministeriölle HE:stä laiksi valtion virkamieslain muuttamisesta koskien nimikirjalainsäädännön kumoamisesta (03.10.2005)
- Maa- ja metsätalousministeriölle tulvakarttojen julkisuutta käsittelevästä muistiosta (17.10.2005)
- Sisäasiainministeriölle luonnoksesta HE:ksi laeiksi ulkomaalaislain ja ulkomaalaisrekisteristä annetun lain muuttamisesta (19.10.2005)
- Liikenne- ja viestintäministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi viestintämarkkinalain muuttamisesta (08.11.2005)
- Sosiaali- ja terveysministeriölle ehdotuksesta HE:ksi laiksi työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (31.10.2005)
- Oikeusministeriölle ehdotuksesta HE:ksi vaalilain muuttamisesta. Sähköinen äänestys (14.11.2005)

- Maa- ja metsätalousministeriölle luonnoksesta HE:ksi laiksi riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta (30.11.2005)
- Kauppa- ja teollisuusministeriölle luonnoksesta HE:ksi teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta (21.11.2005)
- Sisäasiainministeriölle asealan elinkeinolupapäätösten salassapitoa koskevista säännöksistä (18.01.2005)
- Oikeusministeriölle vihkimisoikeustyöryhmän mietinnöstä 2005:28 ”Vihkimisoikeuden myöntäminen” (18.01.2006)
- Sisäasiainministeriölle ampuma-aseiden aselupatietojen säilyttämisestä (30.12.2005)

TIETOSUOJAVALTUUTETUN TOIMINTA ERI TYÖRYHMISSÄ V. 2005

Luettelo virallisista ja muista työ- ja ohjausryhmistä, joihin tietosuojavaltuutettu tai tietosuojavaltuutetun toimiston henkilöstö on osallistunut

1) VIRALLISESTI ASETETUT TYÖ- JA OHJAUSRYHMÄT HALLINNONALOITTAIN

Valtioneuvosto

- Tietoyhteiskuntaneuvosto
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon jaosto
 - Viestintäkampanja sähköisistä palveluista -yhteistyöhanke

Valtiovarainministeriön hallinnonala

- Valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmä (VAHTI)
 - Kansainvälinen tietoturvyhteistyö
 - Peruskäyttäjän tietoturvyö
 - Riskien arviointi
 - Roskapostin vastaiset toimet
 - Sähköpostin käyttöohje
 - Sähköinen valvonta ja yksityisyyden suoja
 - Tietoturvallisuus valtion viranomaisten prosesseissa
 - Tunnistus- ja käyttövaltuushallinta
 - Valtion tietoaineiston luokittelu ja tietoturvallisuus
 - Henkilöstöturvallisuustyöryhmä

Valtioneuvoston tietohallintoyksikkö, Suomi.fi –toimitus

- Suomi.fi –palvelun yhteyshenkilöverkosto
 - Laki ja oikeus –verkkotoimitus

Liikenne- ja viestintäministeriö

- Kansallinen tietoturvallisuusasioiden neuvottelukunta
- Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviryhmä
- Kansallinen tietoturvapäivä –hanke
 - Iso työryhmä
 - Sisältöryhmä
 - Viestintäryhmä
- Biometrinen tunnistamisen turvallisuus ja yksityisyyden suoja –työryhmä
- Tietoturvallisuuslainsäädännön vaikutusten arviointi –ryhmä
- Viestintäasiain neuvottelukunta
- Sähköisen viestinnän tunnistamistietojen tallettamistyöryhmä
- Sähköisen viestinnän tietosuojalain toimeenpanon seurantarayhmä

Oikeusministeriö

- Luottotietolainsäädännön uudistamisryhmä
- Poliisi- ja rikosoikeudellinen yhteistyö – alajaosto
- Palvelukeskus-hankkeen (PALVO) toteutukseen liittyvä käyttöönottovast. ryhmä

Sisäasiainministeriö

- Biometrian käyttöönotto-työryhmä
- Väestötietolain uudistamista koskeva työryhmä
- Schengen-evaluointi (uusien jäsenmaiden EU-tarkastus. Suomella puheenjohtajakaudella vetovastuu)
- SIS II valmistelu –ryhmä
- Maistraattien tietosuojayhteistyön kehittämisen ohjausryhmä

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

- Työsuhdeasiain neuvotteluryhmä/toimikunta
- Saumattoman palveluketjulin jatkovalmistelu –ryhmä
- Sähköisen lääkemääräyskokeilun ohjausryhmä
- Tietoteknologian käytön edistäminen sosiaalihuollossa-hanke (asiakastietojärjestelmäryhmä)
- Terveystieteiden ammattihenkilöiden keskusrekisterin julkinen osa -työryhmä

Työministeriö

- Työministeriössä toimiva työelämän tietosuojalakiin liittyvä alkoholitestausryhmä
- Työelämlain ohjausryhmä
- MERA-projektin kansallinen työryhmä (Making Equality a Reality with Adequate Data)

Opetusministeriö

- Kansallisarkiston asettama tallennusaika-työryhmä
- Oppilashuoltoryhmä/lainsäädännön uudistamishanke

Rekisteripoolin asettama tietosuojajaosto (RESSU)**Rekisteripoolin järjestämän Rekisterit auki! –tapahtuman suunnitteluryhmä****Viestintävirasto**

- Sähköisen viestinnän Telcosec-ryhmä Viestintävirastossa
- Viestintäverkkojen tekniset viranomaisvaatimukset
- Sähköisen viestinnän tietosuojalain viestintäryhmä

2) MUUT VIRALLISESTI ASETETUT TYÖ- JA OHJAUSRYHMÄT

- Vapaaehtoisen puhelin- ja verkkoauttamisen eettinen neuvottelukunta (PuhEet)

Sosiaali- ja terv.huolto

- DUODECIM: käypä hoito –ohjausryhmä

3) EPÄVIRALLISET TYÖ- JA OHJAUSRYHMÄT**3.1)****TIETOSUOJAVALTUUTETUN JOHDOLLA TOIMIVAT RYHMÄT**

- Terveystieteiden ohjausryhmä (TELLU)
- Opetustoimen ohjausryhmä (OTTO)
- Sosiaalihuollon ohjausryhmä (SOHVI)
- Kansallinen kansainvälisten tietosuoja-asioiden ryhmä

3.2)

MUITA KESKEISIÄ YHTEISTYÖTAHOJA

- Yksityisen terveydenhuollon käytäntösääntöryhmä (projekti)
- Kiinteistöalan ohjaus- ja käytäntösääntöryhmä (projekti)
- Yhteistyöryhmä patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteritoimiston kanssa (projekti)
- Tietojärjestelmien tarkastus ja valvonta ry (Suomen osasto)
- Viestintäviraston ja tietosuojavaltuutetun toimiston yhteistyö
- Kuluttajaviraston ja tietosuojavaltuutetun toimiston yhteistyö
- Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry
 - Tietoliikennealan tietosuojaryhmä (TERTTU)
- TeleForum ry.: Mobiilipalvelujen tarjoajien kanssa toteutettava yhteistyö
- Suomen suoramarkkinointiliitto (SSML)

Tietosuojalehti

- toimitusneuvosto
- toimituskunta

4)

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ / INTERNATIONELLT SAMARBETE / INTERNATIONAL COOPERATION

- Tietosuojadirektiivin 29 artiklan mukainen tietosuojan valvontaviranomaisten yhteistyöryhmä
- Poliisialan sopimukseen liittyvät toimielimet
 - Europol-sopimuksen mukainen yhteinen valvontaelin
 - Europolin valvontaelimen keskuudestaan asettama muutoksenhakuelin
 - Schengen-sopimuksen mukainen yhteinen valvontaelin
- EU:n tullitietojärjestelmän edellyttämä valvontaelin
- Euroopan unionin tietosuojaviranomaisten esittelijäkokous (Case handling workshop)
- EU:n haitallisen sähköisen viestinnän valvontaviranomaisten verkosto CNSA